

HATIRLANAN

Bazı anılar kaybolmaz. Sadece sessiz kalırlar.

NECMİ GÜRSAKAL & ChatGPT

BURSA - 2026

HATIRLANAN

Bazı anılar koybolmaz. Sadece sessiz kalırlar.

Necmi Gürsakal & ChatGPT

Bursa-2026

Arka Kapak Yazısı

Bir cinayet, bir bilim insanı ve ölmeyi reddeden anılar...

Bodrum kıyısında yaşlı bir adamın cesedi bulunur. Kimliği kısa sürede belirlenir: Sadık, yarım yüzyıl önce Almanya'ya işçi olarak gitmiş sıradan bir göçmen. Ancak bu ölüm, yalnızca bir polis soruşturmasının değil, insan belleğinin en karanlık dehlizlerine uzanan olağanüstü bir yolculuğun başlangıcıdır.

Berlin'de nörobilim uzmanı olan Karl, aldığı telefonla yalnızca babasını değil, kendi geçmişini de kaybeder. Alzheimer'ın pençesindeki annesi Anna'nın giderek silinen anıları, babasının ardında bıraktığı mektuplar ve ailesinin onlarca yıl sakladığı sırlar, Karl'ı yaşamı boyunca peşinden koştuğu tek soruya yeniden götürür: Bir insanı insan yapan şey gerçekten anıları mıdır?

Karl, beynin sınırlarını aşan bir araştırmanın içindedir. Anılar yalnızca sinir hücrelerinde mi saklanır? Yoksa canlı organizmalar arasında dolaşan, kendini yeni bedenlerde yaşatmaya çalışan görünmez varlıklar mıdır? Mantar ağlarından organoid zekâya, yapay belleklerden kuantum biyolojisine uzanan bilimsel keşifler, onu çocukluğundan beri kaçtığı gerçeğe yüzleştirir.

Tam o sırada hayatına giren Helen, yalnızca geleceğe açılan bir kapı değil, geçmişin en beklenmedik anahtarı olacaktır.

Hatırlanan, aile sırlarını psikolojik gerilimle, modern nörobilimi mitolojiyle, göç hikâyesini insanlığın en eski sorusuyla buluşturan sürükleyici bir roman.

Çünkü bazen insanlar anıları hatırlamaz.

Anılar, insanları hatırlar.

Bazı cinayetler bir insanın yaşamını sona erdirir; bazıları ise yıllardır sessizce bekleyen anıları uyandırır. İnsan, unuttuğunu sandığı şeyleri gerçekten unutmuyor mu? Yoksa anılar, karanlıkta sabırla bekleyen, zamanı geldiğinde yeniden ortaya çıkan canlı varlıklar mıdır? Belki de bellek, yalnızca beynimizin içinde saklanan elektriksel izlerden ibaret değildir. Belki de yaşamın kendisi hatırlar. O hâlde asıl soru şudur: Anılar bizi mi taşır, yoksa biz anıların yaşaması için kullandığı geçici bedenler miyiz? Bodrum'da sıradan bir yaz sabahı işlenen bir cinayet, bu sorunun peşinden Berlin laboratuvarlarına, Truva'nın yıkıntılarına, unutulmuş aile sırlarına ve insan zihninin en karanlık köşelerine uzanan uzun bir yolculuğun başlangıcı olacaktı.

O sabah gazetelerin üçüncü sayfasında yalnızca birkaç sütun yer kaplayan kısa bir haber yayımlandı. İlk bakışta, yaz mevsiminde kıyı kentlerinde rastlanan sıradan bir adli olaydan farksız görünüyordu. Oysa o birkaç satır, onlarca yıl boyunca birbirinden habersiz yaşamış insanların kaderlerini görünmez ipliklerle birbirine bağlayan uzun bir hikâyenin ilk kamuya açık kaydıydı.

BODRUM'DA ESKİ BERLİNLİ MÜHENDİS ÖLDÜRÜLDÜ

Bodrum – Muğla'nın Bodrum ilçesinde yalnız yaşayan 72 yaşındaki emekli mühendis Sadık Karlık, dün sabah sahil yürüyüş yoluna yakın bir bölgede ölü bulundu. İlk incelemelere göre Karlık'ın kimliği henüz belirlenemeyen bir kişi tarafından öldürüldüğü değerlendiriliyor.

Olay yerine gelen sağlık ekipleri, Karlık'ın yaşamını yitirdiğini belirlerken, polis çevrede geniş güvenlik önlemleri aldı. Cinayet Büro ekipleri ile olay yeri inceleme uzmanları bölgede uzun süre delil topladı. Soruşturmanın çok yönlü olarak sürdürüldüğü bildirildi.

Edinilen bilgilere göre Sadık Karlık, uzun yıllar Almanya'nın Berlin kentinde mühendis olarak çalıştıktan sonra emekliye ayrılmış, birkaç yıl önce Türkiye'ye dönerek Bodrum'a yerleşmişti. Çevresinde sakin kişiliğiyle tanınan Karlık'ın eşi sağlık sorunları nedeniyle bir süredir Berlin'de tedavi görmüş ve vefat etmişti.

Güvenlik güçleri, olayın nedeni ve saldırganın kimliğinin belirlenmesi amacıyla bölgedeki güvenlik kamerası kayıtlarını incelemeye aldı. Görgü tanıklarının ifadelerine de başvurulurken, cinayetle ilgili henüz resmi bir açıklama yapılmadı.

Yetkililer, soruşturmanın titizlikle sürdürüldüğünü ve elde edilecek yeni bilgilerin kamuoyuyla paylaşılacağını bildirdi.

Karl, belleğin nasıl oluştuğunu bilen ama kendi belleğinin yükünü taşımakta zorlanan bir bilim insanıydı.

Berlin'deki laboratuvarında yıllarını sinir ağlarını, anıların beyindeki izlerini ve Alzheimer'ın yavaş yavaş silip götürdüğü yaşamları anlamaya adanmıştı. Öğrencileri onu dünyanın sayılı nörobilimcilerinden biri olarak tanıyordu. Bilimsel makaleleri yüzlerce kez kaynak gösteriliyor, konferans salonlarında dikkatle dinleniyordu. Fakat onu yakından tanıyanlar başka bir ayrıntıyı fark ederdi. Karl'ın hayatında laboratuvar dışında neredeyse hiçbir şey yoktu. Ne evliliği olmuştu ne de uzun süren bir ilişkisi. Birkaç kısa birliktelik, çalışma masasında yarım bırakılmış kitaplar gibi sessizce sona ermişti. O ise bunun nedenini hiçbir zaman açıklamamıştı. "Bilime zaman ayırıyorum," derdi. Ama son yıllarda bu cevaba kendisi bile tam olarak inanmıyordu.

Annesi Anna'nın ölümüyle birlikte içinde büyüyen suçluluk duygusu ise hiçbir zaman dinmemişti. Annesinin beynini anlamaya çalışırken, annesinin yalnızlığını yeterince anlayamamış olabileceği düşüncesi peşini bırakmıyordu. Babası Sadık'ın Türkiye'ye kesin dönüş yapmasına da fazla karşı çıkmamıştı. O günlerde bunu doğal bir tercih olarak görmüştü. Şimdi ise her kararını yeniden sorguluyordu.

Bodrum'dan gelen telefon bütün bu sorgulamaları bir anda anlamsızlaştırmıştı.

Babası öldürülmüştü.

Gecenin geç saatlerinde deniz kıyısında yürüyüş yaparken, kimliği belirsiz biri tarafından vurulmuştu.

Karl, cenazeye yetişebilmek için aynı gün Berlin'den uçağa binmişti. Yol boyunca neredeyse hiç konuşmamış, bulutların üzerinde saatlerce camdan dışarı bakmıştı. Uçağın motor sesi, zihninde yıllardır susturamadığı sorulara eşlik eden tek sestti.

Bodrum Havalimanı'na indiğinde sıcak hava yüzüne çarptı. Berlin'in ağır, gri gökyüzünden sonra Ege'nin sert güneşi yabancı gelmişti. Çocukluğunda birkaç yaz babasıyla birlikte geldiği bu topraklar artık ona tanıdık olmaktan çok uzaktı. Havaalanından çıktığında kiraladığı otomobilin direksiyonuna geçti. Yol boyunca zeytin ağaçları, beyaza boyalı evler ve uzakta parlayan deniz, yıllardır zihninin gerisinde donmuş birkaç çocukluk görüntüsünü usulca yüzeye çıkarıyordu.

Cenaze beklediğinden daha kalabalıktı.

Babasının Almanya'dan tanıdığı birkaç eski işçi arkadaşı, mahalleden insanlar ve uzaktan akrabalar avluyu doldurmuştu. Herkes Sadık'ın ne kadar sessiz ne kadar dürüst biri olduğundan söz ediyordu. Kimse onun bir düşmanı olabileceğine inanmıyordu.

Karl ise konuşulanları sanki uzaktan dinliyordu.

İnsanlar babasını anlatıyor, ama anlattıkları adam ona neredeyse yabancı geliyordu.

Çünkü son yirmi yıl içinde babasıyla ilişkileri, düzenli telefon görüşmeleri ve yılda bir iki ziyaretin ötesine geçmemişti.

Toprak atıldı.

Dualar okundu.

Kalabalık yavaş yavaş dağıldı.

Akşamüstüne doğru Karl, babasının yalnız yaşadığı eve doğru yürümeye başladı.

Kapıyı açarken cebindeki anahtarın metal sesi boş evde yankılandı.

İçeri girer girmez eski ahşabın, kitapların ve denizden gelen tuzlu havanın birbirine karışan kokusu onu karşıladı. Ev şaşırtıcı derecede düzenliydi. Hiç aceleyle terk edilmiş gibi görünmüyordu. Sanki Sadık biraz sonra marketten dönecek, mutfığa geçip çay koyacakmış gibiydi.

Karl salona girdi.

Duvarlarda çocukluğundan hatırladığı birkaç fotoğraf duruyordu. Almanya'da çekilmiş siyah beyaz aile fotoğrafları... Genç Anna'nın gülümseyen yüzü... Kucağında henüz yürümeye başlamış küçük bir çocuk...

Kendisi.

Fotoğrafların karşısında uzun süre duramadı.

Bakışlarını çalışma masasına çevirdi.

Masanın üzeri şaşırtıcı biçimde sadeydi.

Bir gözlük.

Kurşun kalem.

Kenarları yıpranmış bir not defteri.

Ve ince, sararmaya başlamış bir kitap.

Karl kitabı eline aldı.

Kapağına baktığında istemsizce duraksadı.

Samuel Beckett — *Krapp's Last Tape*¹.

Kitabın sayfaları defalarca okunmuş gibiydi. Kenarlarına kurşun kalemle küçük işaretler konmuş, bazı satırların altı dikkatle çizilmişti.

Karl hafifçe gülümsedi.

Babasının Beckett okuduğunu hiç bilmiyordu.

¹ Krapp'ın Son Bandı.

Üniversite yıllarında bu oyunu bir tiyatro uyarlamasında izlemişti. Hâlâ bazı sahneleri zihninde canlıydı. Yaşlı Krapp, yıllar önce kendi sesiyle doldurduğu bant kayıtlarını dinliyor, gençliğindeki umutlarla yaşlılığındaki yalnızlık arasında gidip geliyordu. Her kayıt, geçmişteki başka bir benliğin tanıklığıydı. Dinledikçe yalnızca anılarını değil, zamanın insandan neleri alıp götürdüğünü de duyuyordu.

Karl kitabın ilk sayfasını açtı.

Kurşun kalemle yazılmış kısa bir not vardı.

"İnsan bazen geçmişini hatırlamaz. Geçmiş onu hatırlar."

Yazının babasına ait olduğu belliydi.

Karl uzun süre o cümleye baktı.

Bir nörobilimci olarak yıllarca belleğin sinir hücrelerinde nasıl saklandığını araştırmıştı. Hafızanın biyokimyasal mekanizmalarını, protein sentezini, sinaptik güçlenmeyi, unutmanın moleküler nedenlerini anlatabiliyordu.

Ama bu tek cümle, laboratuvarında öğrendiği her şeyden daha ağır gelmişti.

"Geçmiş onu hatırlar..."

Bu bilimsel değildi.

Ama belki de bütünüyle yanlıştı da denemezdi.

Annesi öldükten sonra bazı anılar, hiçbir çağrıda bulunmadan gecenin bir yarısı zihnine üşüşmüyor muydu? Babasının sesi, çocukluğunda duyduğu bir şarkı, eski bir parfüm kokusu... Sanki geçmiş, uygun gördüğü zaman kapısını çalıyor; insanı hazırlıksız yakalıyordu.

Karl kitabı usulca masaya bıraktı. Masada bir de İlyada Destanı vardı.

İlk anda bunun yaşlılığın getirdiği bir tarih merakı olduğunu düşündü. Ama masadaki Beckett kitabı ile İlyada Destanı yan yana durunca bu açıklama ona artık yeterli gelmedi."

Pencereye yaklaştı.

Dışarıda Bodrum'un akşamı yavaş yavaş denizin üzerine iniyordu. Martılar kıyıya doğru alçalıyor, uzakta teknelerin direkleri rüzgârla hafifçe sallanıyordu.

Birden aklından tuhaf bir düşünce geçti.

Babası bu oyunu neden okuyordu?

Geçmişle hesaplaşmak için mi?

Yoksa birilerine anlatamadığı şeyleri anlamlandırmaya çalıştığı için mi?

Cevap yoktu.

Ev ise cevaplardan çok sessizlikle doluydu.

Karl ilk kez o an, cenazenin gerçek ağırlığını hissetti.

Babası artık sadece ölmemişti.

Ardında, çözülmeyi bekleyen bir hayat bırakmıştı. Ve Karl, farkında olmadan, bu hayatın tek okuru olmaya başlamıştı.

Akşamın serinliği Bodrum'un dar sokaklarına yavaş yavaş inerken kapı zili çaldı.

Karl, salondaki sessizliği bozan bu beklenmedik sesle irkildi. Gün boyu taziyeye gelenlerin artık bittiğini sanıyordu. Kapıyı açtığında karşısında yetmişlerini çoktan geçmiş, zayıf yapılı, beyaz saçlı bir adam duruyordu. Sol elinde eski bir şapka, sağ elinde ise küçük bir poşet vardı.

Adam önce Karl'a uzun uzun baktı.

Ve ardından Almanca konuşarak, "Sen Karl olmalısın" dedi.

Karl başını salladı.

"Evet."

"Ben Mehmet Yılmaz. Babanla Almanya'da aynı fabrikada çalışmıştık. Sonra yıllar sonra ikimiz de Bodrum'a yerleştik. Cenazede konuşamadık. Kalabalıktı."

Karl onu içeri davet etti.

Adam salona girerken gözlerini evin içinde dolaştırdı. Sanki yıllardır tanıdığı bir dostunun yokluğunu ilk kez gerçekten hissediyordu.

"Ev hiç değişmemiş..." diye mırıldandı.

Mutfakta demlenen çayın kokusu kısa sürede odayı doldurdu. İki adam karşılıklı oturdular. Aralarında hem akrabalığın hem de yabancılığın oluşturduğu tuhaf bir mesafe vardı.

Mehmet Bey fincanını eline aldı ama hemen konuşmaya başlamadı.

"Sen uzun zamandır gelmiyordun galiba."

Karl hafifçe gülümsedi.

"İşler... Annemin hastalığı... Sonra laboratuvar..."

Yaşlı adam anlayışla başını salladı.

"Baban seni hiç suçlamadı."

Karl şaşırdı.

"Bundan konuşur muydu?"

"Çok az."

Sessizlik yeniden aralarına oturdu.

"Baban fazla konuşan biri değildi zaten."

Karl bu cümleye istemsizce gülümsedi.

"Evet... Ben de öyleyim galiba."

"Hayır."

Yaşlı adam ilk kez kesin bir ses tonuyla konuştu.

"Sen bilim yüzünden susuyorsun. O ise hatıraları yüzünden susuyordu."

Karl başını kaldırdı.

Bu cümle, gün boyunca duyduğu bütün taziye sözlerinden daha ağır gelmişti.

Mehmet Bey pencereye doğru baktı.

"Sadık burada çok yalnız yaşadı."

Bir süre dışarıdaki zeytin ağacını seyretti.

"Yalnızlığı kendisi seçmiş gibiydi."

"Arkadaşları yok muydu?"

"Vardı."

"Gelmiyorlar mıydı?"

"Gelmelerini istemiyordu."

Karl kaşlarını çatı.

"Neden?"

"Bilmiyorum."

Yaşlı adam derin bir nefes aldı.

"Ben ayda bir iki defa uğrardım. Çay içerdik. Eski günlerden konuşurduk. O kadar."

"Daha başka gelen?"

"Hayır."

"Akrabalar?"

"Nadiren."

"Komşular?"

"Kapıda iki dakika."

"Hiç mi misafiri olmazdı?"

Adam başını iki yana salladı.

"Evine kimseyi kolay kolay almazdı."

Karl istemsizce etrafına baktı.

Ev gerçekten de tek kişilik bir hayatın bütün izlerini taşıyordu.

Her eşya yerli yerindeydi.

İki kişilik hiçbir alışkanlık yoktu.

İkinci bir fincan bile sanki uzun zamandır kullanılmamıştı.

"Bazen kendisine kızardım."

"Neden?"

'Derdim ki, 'Sadık, insan biraz kalabalık içinde yaşar.'

O da gülerdi.

'Kalabalık bazen insanı daha yalnız yapıyor Mehmet,' derdi."

Karl, babasının bu cümleyi söylerken nasıl gülümsediğini hayal etmeye çalıştı.

Başaramadı.

Anılarında babasının yüzü bile eksik parçalar hâlinde duruyordu.

Mehmet Bey çantasından küçük bir not kâğıdı çıkardı.

"Bunu sana göstermek istiyordum."

Kâğıtta birkaç kitap adı yazılıydı.

En üstte tek bir isim vardı.

Heinrich Schliemann.

Karl hemen tanıdı.

"Truva."

"Evet."

"Baban son iki aydır bu adamı ve İlyada Destanı'nı okuyordu."

"Neden?"

"Onu ben de merak ettim."

Yaşlı adam hafifçe gülümsedi.

"Bir gün sordum."

'Hayrola Sadık, tarih i mi oldun?'

Uzun süre cevap vermedi.

Sonra kitabı kapatıp bana baktı."

Mehmet Bey, Sadık'ın sesini taklit eder gibi yavaş konuştu.

""Bazı insanlar toprağı kazıyor Mehmet.'

'Bazıları da ömrünün sonunda kendi geçmişini.'"

Karl'ın gözleri kitaba çevrildi.

Çalışma masasının üzerinde duran İlyada Destanı şimdi çok daha farklı görünüyordu.

"Sonra?"

"Her gün biraz daha okudu."

"Bir şey söylüyor muydu?"

"Notlar alıyordu."

"Nasıl notlar?"

"Bilmiyorum."

"Hiç göstermedi."

Karl sessiz kaldı.

Mehmet Bey devam etti.

"Geçen hafta bana geldi."

'Mehmet,' dedi.

'Çanakkale'ye gideceğim.'

'Ne yapacaksın?'

'Truva'yı göreceğim.'

'Durup dururken nereden çıktı bu?'

Bir süre sustu."

Yaşlı adamın sesi yavaşladı.

"Sonra  yle bir cümle söyledi ki..."

Karl istemsizce  ne eğildi.

"Geçmişı görmeden ölmek istemiyorum."

Odadaki sessizlik ağırlaştı.

Karl bu cümleyi zihninde birkaç kez tekrarladı.

Geçmişı görmeden ölmek istemiyorum.

Bir tarih meraklısının söyleyeceğı sıradan bir söz değildi bu.

Hele babasının ağzından çıkmışsa...

Hayır.

Bu cümle başka bir şeye işaret ediyordu.

Ama neye?

Truva'ya mı?

Gençliğine mi?

Annesine mi?

Almanya'ya mı?

Yoksa yıllardır kimseye anlatmadığı bir sır mı?

Karl cevap bulamıyordu.

Bilim insanı refleksiyle zihni olasılıklar üretmeye başladı.

Belki Schliemann'ın yaşam öyküsünde veya İlyada Destanı'ndaki karakterlerde kendisini görmüştü.

Belki yaşlılığın verdiği nostaljiyle tarih merakı edinmişti.

Belki de sadece turistik bir gezi planlıyordu.

Ama bunların hiçbirini içini ikna etmiyordu.

Çünkü babasını tanıyordu.

Sadık, bir yere yalnızca görmek için gitmezdi.

Mutlaka içinde taşıdığı başka bir neden olurdu.

"Gitmeden önce çok heyecanlıydı," dedi Mehmet Bey.

"Hatta bana 'Döndüğümde uzun uzun konuşacağız,' dedi."

Yaşlı adamın sesi çatallaştı.

"Ama konuşamadık."

Karl pencereye doğru yürüdü.

Güneş artık tamamen batmıştı.

Denizin üzerinde son ışıklar titriyordu.

Birden çalışma masasının üzerindeki iki kitap gözünün önünde yan yana geldi.

Biri Beckett.

Diğeri İlyada Destanı.

Biri geçmişini dinleyen yaşlı bir adamı anlatıyordu.

Babası neden tam da bu iki kitabı son günlerinde okuyordu?

Karl bunun cevabını bilmiyordu.

Fakat ilk kez, babasının ölümünün yalnızca çözülmesi gereken bir cinayet olmadığını hissetti.

Belki de asıl gizem, bir kurşunun susturduğu adamın neden hayatının son günlerinde geçmişin peşine düştüğüydü.

Ve Karl, bunun cevabının bu evin duvarlarında, kitaplarında ve henüz açmadığı çekmecelerinde saklı olduğunu henüz bilmiyordu.

Gece iyice çökmüştü.

Evin içine yalnızca çalışma masasının üzerindeki eski lambanın sarı ışığı yayılıyordu. Dışarıdan gelen cılız dalga sesleri ve arada bir ötüşen cırcır böcekleri, sessizliğin içinde neredeyse görünmez bir ritim oluşturunuyordu.

Karl, saatine baktı.

Gece yarısına yaklaşmıştı.

Yorgundu ama uyuyamayacağını biliyordu.

Bu evde ilk gecesini geçirirken odaların sessizliği, Berlin'deki dairesinin sessizliğinden çok farklıydı. Orada sessizlik çalışmanın, düşünmenin ve yalnızlığın doğal bir uzantısıydı. Buradaysa sessizlik, sanki yıllardır biriken söylenmemiş cümlelerle doluydu.

Kalktı.

Babasının çalışma masasının önüne geçti.

Masif ceviz ağacından yapılmış eski masa, belli ki Almanya'dan Türkiye'ye taşınmıştı. Köşelerindeki küçük çizikler, yılların bıraktığı izlerdi. Sadık'ın elinin en çok değdiği yerlerde cilası matlaşmıştı.

Karl derin bir nefes aldı.

"Bir yerden başlamak gerekiyor."

İlk çekmeceyi açtı.

İçinde büyük bir düzen vardı.

Kurşun kalemler, dolma kalemler, küçük not kâğıtları, zımba telleri, eski gözlük camları...

Hepsi neredeyse askeri bir disiplinle yerleştirilmişti.

Babası dağınık biri değildi.

Hayatı boyunca duygularını düzenleyememiş olsa bile eşyalarını kusursuz biçimde düzenlemişti.

İkinci çekmecede resmî evraklar vardı.

Elektrik faturaları...

Vergi makbuzları...

Eski banka hesap dökümleri...

Aralarına sıkıştırılmış bordo renkli bir pasaport gözüne ilişti.

Türkiye Cumhuriyeti pasaportu.

Sayfalarını çevirdi.

Berlin...

Frankfurt...

İstanbul...

İzmir...

Son yıllarda ise yalnızca Bodrum çıkışlı kısa yolculuklar...

Altında lacivert kapaklı başka bir pasaport duruyordu.

Almanya Federal Cumhuriyeti.

Karl, çocukluğunda babasının bu pasaportla sınır kapılarından geçtiğini hatırladı.

Pasaportun arasında küçük, kurumuş bir zeytin yaprağı vardı.

Neden saklanmıştı?

Bilmiyordu.

Belki de insan bazı şeyleri saklarken neden sakladığını kendisi de unutuyordu.

Üçüncü çekmece daha ağır açıldı.

İç i fotoğraflarla doluydu.

Siyah beyaz fotoğraflar...

Sarıya dönmeye başlamış kenarlar...

Arkasına dolmakalemle tarihler yazılmıştı.

1968.

Duisburg.

1971.

Berlin.

1974.

Bir fabrika önünde çekilmiş genç işçiler...

Omuz omuza duran erkekler...

Kalın paltolar...

Yorgun ama umutlu yüzler...

Karl uzun süre bu fotoğraflara baktı.

Babası hepsinde aynı ifadeyle objektife bakıyordu.

Ne tam gülümsüyor ne de tamamen ciddileşiyordu.

Sanki fotoğraf çekilmek yerine uzaklara dalmayı tercih edecek bir insandı.

Fotoğrafların arasında annesini gördü.

Genç Anna...

Elinde küçük bir çocuk vardı.

Karl.

Çocuğun yüzü güneşe dönüktü.

Anna ise kameraya değil, çocuğa bakıyordu.

Karl istemeden fotoğrafı avuçlarının arasına aldı.

"Anne..."

Kelime dudaklarından kendiliğinden döküldü.

Yıllardır yüksek sesle söylemediği bir sözcüktü bu.

Fotoğrafı yerine koydu.

Alt tarafta lastikle bağlanmış eski zarflar vardı.

Üzerlerinde Türkiye'nin eski posta pulları duruyordu.

Bursa...

Eskişehir...

Ankara...

Gönderenlerin çoğu aynı soyadını taşıyordu.

Amcalar...

Halalar...

Kuzenler...

Bazı zarfların üzerine mavi tükenmez kalemle büyük harflerle yalnızca tek bir kelime yazılmıştı.

YUNUS'A.

Karl durdu.

Kaşlarını çattı.

Yanlış okumuş olmalıydı.

Zarfı eline aldı.

Gerçekten de öyle yazıyordu.

"Sevgili Yunus..."

İçindeki mektubu açmadı.

Bir an bunun kim olduğunu düşündü.

Aileden başka bir çocuk olamazdı.

Belki bir kuzen...

Belki eski bir komşu...

Mektubu yeniden yerine bıraktı.

Şimdi bunun sırası değildi.

Çekmecenin en altında eski gazetelere sarılmış ince bir tahta kutu duruyordu.

Kutunun içinde birkaç cep saati, paslanmış bir anahtar ve kullanılmayan mühürler vardı.

Hiçbiri ona bir şey söylemiyordu.

Tam o sırada, zihninin derinliklerinden yıllardır hiç hatırlamadığını sandığı küçük bir anı usulca su yüzüne çıktı. Balkonda babasının içtiği sigaranın kokusunu duydu.

Yedi ya da sekiz yaşındaydı. Berlin'deki evlerinin mutfağında akşam olmuştu. Annesi üst katta bir şeylerle uğraşiyor, dedesi Friedrich König ile anneannesi henüz ziyaretten ayrılmamıştı. Babası mutfakta tek başına bulaşıkları kuruluyordu. Karl, kapının eşiğinde sessizce durmuş onu izliyordu. Sadık bir ara arkasını döndü, gülümsedi ve kimsenin duymamasına özen gösterir gibi alçak bir sesle, "Yunus... Şu havluyu uzatır mısın?" dedi. Karl önce arkasına baktı; evde kendisinden başka kimse yoktu. Şaşkınlıkla havluyu uzattığında babası bir an duraklamış, sanki ağzından istemeden bir sır kaçırmış gibi etrafına bakmıştı. Sonra gülümseyerek başını okşamış ve bu kez daha yüksek sesle, "Teşekkür ederim Karl," demişti. O küçük olay, çocuk aklı için hiçbir anlam taşımamış; birkaç dakika sonra da bütünüyle unutulmuştu.

Şimdi ise babasının mektubu önünde dururken, o tek sözcük bütün berraklığıyla geri dönmüştü. Demek babası ona bir kez değil, belki de her yalnız kaldıklarında içinden "Yunus" diye seslenmişti. Dünyanın gözünde o hep Karl olmuştu; ama babasının sessiz dünyasında, yalnız ikisinin bildiği başka bir adı daha vardı. Karl'ın boğazı düğümlendi. İnsan gerçekten hangi isimle yaşardı? Nüfus kâğıdına yazılan adla mı, yoksa sevildiği zaman fısıldanan adla mı?

Karl son çekmeceyi açmak üzere eğildi.

Bu çekmece diğerlerinden daha derindi.

İlk bakışta boş gibi görünüyordu.

Sonra parmakları arkaya doğru uzandı.

Kalın bir karton dosyaya dokundu.

Dosya dikkatlice geriye itilmişti.

Sanki görünmesi istenmiyor ama kaybolması da arzulanıyordu.

Karl onu yavaşça dışarı çekti.

Koyu kahverengi kartondan yapılmıştı.

Kenarları aşınmıştı.

Belli ki yıllarca defalarca açılıp kapanmıştı.

Üzerinde hiçbir resim yoktu.

Hiçbir tarih yoktu.

Yalnızca siyah mürekkeple yazılmış üç kelime vardı.

OĞLUMA MEKTUPLAR

Karl'ın kalbi hızlandı.

Dosyaya uzun süre baktı.

Sanki kapağı kaldırdığı anda babasının sesi odada yeniden duyulacaktı.

Parmaklarını dosyanın üzerine koydu.

Sonra geri çekti.

Hayır.

Henüz hazır değildi.

Ayağa kalktı.

Pencereye yürüdü.

Dışarıda Bodrum uyuyordu.

Deniz görünmüyordu ama tuz kokusu gece havasına karışmıştı.

Babasının çalışma odasında ise zaman durmuş gibiydi.

Masanın üzerinde Beckett'in *Krapp's Last Tape* kitabı duruyordu.

Yaşlı bir adamın geçmişini dinlediği oyun...

Şimdi ise Karl, kendi geçmişini okuyup okumamak arasında kararsızdı.

Dakikalar geçti.

Belki daha uzun.

Sonunda yeniden masaya döndü.

Dosyayı önüne koydu.

Bu kez elleri titremiyordu.

Yavaşça kapağını açtı.

İlk sayfayı çevirdi.

Temiz, özenli el yazısıyla yazılmış tek bir cümle vardı.

"Sevgili Karl... Sana bunları ben öldükten sonra okuyacağını bilerek yazıyorum."

Karl'ın gözleri satırın üzerinde donup kaldı.

Bunun korkaklık olduğunu düşünebilirsin.

Belki de öyledir.

İnsan bazı gerçekleri yaşarken söyleyemez. Çünkü o gerçekleri anlattığı anda yalnızca kendisi değil, sevdiği insanlar da değişmeye başlar. Ben ise seni değiştirmekten hep korktum.

Bu mektupları kendimi savunmak için yazmıyorum.

Bir gün beni yargılayacaksan, bunu eksik bilgilerle yapmanı istemediğim için yazıyorum.

Belki sonunda beni affetmezsin.

Belki affedersin.

Bu artık senin kararın olacak.

Önce sana hiç bilmediğin bir gerçeği anlatacağım.

Hayatın boyunca adının Karl olduğunu sandın.

Hayır...

Resmî kayıtlarda, okul diplomalarında, pasaportunda, üniversite kimliğinde ve yazdığın bütün bilimsel makalelerde adın Karl'dı.

Ama ben seni hiçbir zaman yalnızca Karl diye sevmedim.

Sen doğduktan üç gün sonra, annen hastanedeyken seni sessizce dışarı çıkardım.

Bunu yaparken kimseye haber vermedim.

Ne annen biliyordu...

Ne teyzen, ne de annenin babası...

Bir taksiye bindim.

Berlin'in kenar mahallelerinden birindeki küçük Türk camisinin avlusuna gittim.

Orada yaşlı bir hoca vardı.

Almanya'ya gelen ilk işçilerden beri birçok çocuğun kulağına ezan okumuştı.

Sana uzun uzun baktı.

Sonra bana döndü.

"Adını ne koyacaksın?" diye sordu.

Ben hiç düşünmeden cevap verdim.

"Yunus."

Hoca gülümsedi.

Kulağına ezan okudu.

Sonra üç kez adını fısıldadı.

"Yunus..."

"Yunus..."

"Yunus..."

İşte o gün, benim için senin adın Yunus oldu.

Eve döndüğümde bunu kimseye söylemedim.

Birkaç gün sonra nüfus dairesine gidildi.

Annenin babası kararlıydı.

"Çocuğun adı Karl olacak."

Buna itiraz ettim.

Uzun tartışmalar yaşandı.

Sonunda sustum.

Belki yoruldum.

Belki de anneni üzmemek istemedim.

Bilmiyorum.

O günden sonra dünya seni Karl olarak tanıdı.

Ama ben, içimden sana her zaman Yunus diye seslendim.

Türkiye'deki anneme yazdığım ilk mektupta da şöyle yazmıştım:

"Anne, bir oğlum oldu. Adını Yunus koyduk."

Sonra kardeşlerime yazdım.

Halalarına...

Amcalarına...

Köydeki akrabalarımıza...

Hepsi seni yalnızca Yunus olarak bildiler.

Belki çocukken sana gelen bazı mektupların üzerinde "Sevgili Yunus" yazdığını görmüşsündür.

Belki hiç dikkat etmedin.

Belki de o mektuplar hiç eline ulaşmadı.

Şimdi babanın çalışma masasındaki çekmecelerde bulacağın eski zarfların üzerinde bu adı yeniden göreceksin.

Onları sakladım.

Çünkü bir gün gerçeği öğrenmeni istedim.

Sana iki isim bıraktım, oğlum.

Biri dünyanın sana verdiği isimdi.

Diğeri ise benim kalbimde taşıdığım.

Hangisinin gerçek olduğuna sen karar vereceksin.

Belki ikisi de sensin.

Belki de insanın gerçek adı, onu en çok seven kişinin sessizce fısıldadığı addır.

Sabah olduğunda Bodrum'un üzerine ince bir sessizlik çökmüştü.

Karl gece boyunca neredeyse hiç uyumamıştı. Çalışma masasının önünde saatlerce oturmuş, bazen pencerenin dışındaki denizi seyretmiş, bazen de gözlerini masanın üzerindeki dosyaya çevirmişti.

Oğluma Mektuplar.

Dosyanın kapağını bir daha açmadı.

İlk mektup, zihninde defalarca okunmuştu zaten. Babasının özenli el yazısı, gecedan beri gözlerinin önünden gitmiyordu. Birkaç sayfa önceye kadar bildiğini sandığı hayat, artık aynı hayat değildi.

Çekmeceleri usulca yerine yerleştirdi.

Fotoğrafları aldıkları sıraya koydu.

Pasaportları kapattı.

Eski mektupları yeniden lastikle bağladı.

Sanki babasının hayatına ait hiçbir parçanın yerini değiştirmeye hakkı yokmuş gibi davranıyordu.

Yalnızca ilk mektubu dosyanın içinden çıkardı.

Onu dikkatlice şeffaf bir dosyaya yerleştirip çantasına koydu.

Geri kalan sayfalar çalışma masasının çekmecesinde kaldı.

Henüz hazır değildi.

İnsan bazen geçmişini öğrenmek isterdi; bazen de geçmişin tamamını aynı anda öğrenmekten korkardı.

Karl, ikinci duygunun ağırlığını ilk kez bu kadar derinden hissediyordu.

Evden çıkmadan önce son kez çalışma odasına baktı.

Masanın üzerinde Beckett'in *Krapp'ın Son Bandı* duruyordu.

Yanında Schliemann'ın yaşam öyküsü ve *İlyada*.

Bir masanın üzerinde yan yana duran bu üç kitap artık ona rastgele seçilmiş görünmüyordu. Biri insanın kendi geçmişini, biri toprağın altına gömülmüş geçmişi, diğeri ise insanlığın en eski hafızalarından birini anlatıyordu.

Babası, sanki ölümünden hemen önce bu üç kitabı bilerek aynı masada buluşturmuştu.

Kapıyı usulca kapattı.

Anahtarı cebine koydu.

Evin sessizliği arkasında kaldı.

Bodrum Havalimanı'na giderken yol boyunca neredeyse hiç konuşmadı. Gördüğü her zeytin ağacı, her beyaz ev ve her deniz kıyısı, çocukluğundan silik bir görüntüyü kısa bir an için zihnine getiriyor, sonra yeniden sessizliğe gömülüyordu.

Uçak havalandığında Körfez giderek küçüldü.

Deniz, gökyüzü ve kıyılar bulutların altında kaybolurken Karl el çantasını açtı.

Şeffaf dosyanın içinde duran birkaç sayfa kâğıda baktı.

Okumadı.

Yalnızca elini üzerine koydu.

Berlin'e dönerken yanında taşıdığı tek miras buydu.

Ne para...

Ne mülk...

Ne de bir vasiyet.

Yalnızca ölmüş bir babanın, yıllarca söyleyemediği sözleri...

Anna'nın Gülüşü

Karl, annesini düşünmeye başladığında aklına hastalığı değil, önce gülüşü gelirdi.

Alzheimer'dan önceki Anna'nın sesi, evin içinde sürekli dolaşan görünmez bir müzik gibiydi. Şarkı söylerken sesi çok güzel değildi; ama her şarkıyı söylerken gerçekten mutlu olduğu anlaşılırdı. Mutfakta yemek yaparken eski Alman halk şarkıları mırıldanır, bazen de Sadık'ın öğrettiği birkaç Türkçe türkünün sözlerini yanlış telaffuz ederek ikisini de güldürürdü. Sadık, "Yine yanlış söyledin," derdi. Anna ise kahkahasını bastıramaz, "Ben Türkçe konuşmuyorum, Türkçe benimle konuşuyor," diye karşılık verirdi.

Karl çocukken annesinin her şeyi bildiğine inanırdı.

Ormanda yürüyüşe çıktıklarında hangi ağacın kayın, hangisinin meşe olduğunu gösterirdi. Sonbaharda yaprakların neden sarardığını anlatır, gökyüzündeki kuşların göç yollarını uzun

uzun açıklardı. Bilmediği bir soru sorulduğunda ise hiç utanmadan, "Bunu bilmiyorum; birlikte öğrenelim," derdi.

Belki de Karl'ın bilim insanı olmasının ilk nedeni buydu.

Annesi ona hiçbir zaman hazır cevaplar vermemişti; merak etmeyi öğretmişti.

Evlerinde küçük bir gelenek vardı. Her pazar akşamı ışıklar biraz kısılır, herkes o hafta öğrendiği yeni bir şeyi anlatırdı. Sadık bazen fabrikadaki yeni makinelerden söz ederdi. Anna okuduğu bir kitaptan bahsederdi. Karl ise okulda öğrendiği küçücük bir bilgiyi büyük bir keşif yapmış gibi anlatırdı. O sofrada doğru cevaplardan çok, doğru soruların değerli olduğunu öğrenmişti.

Annesi yalnızca iyi bir öğretmen değil, iyi bir dinleyiciydi.

Karl konuşurken gözlerinin içine bakar, sanki dünyada o anda daha önemli hiçbir şey yokmuş gibi dinlerdi. Yıllar sonra konferans salonlarında yüzlerce kişiye konuşurken bile, dinlenmenin konuşmaktan daha büyük bir erdem olduğunu hep annesinden öğrendiğini fark edecekti.

Sonra hastalık geldi.

Önce küçük unutkanlıklar...

Anahtarlar.

İsimler.

Randevular.

Herkes bunun yaşla ilgili olduğunu düşündü.

Sonra bir gün Anna, Karl'ın yüzüne uzun süre baktı ve gülümseyerek, "Affedersiniz... Biz daha önce tanışmış mıydık?" diye sordu.

Karl o gün, insanın kalbinin tek bir cümleyle de kırılabileceğini öğrendi.

Ama hastalık onun bütün ışığını söndüremedi.

Bazen, çok kısa anlarda, eski Anna geri gelirdi.

Bir şarkının ortasında...

Bir çocuk sesi duyduğunda...

Ya da Sadık'ın adını biri usulca söylediğinde...

Gözlerinin içi yeniden aydınlanırdı.

İşte Karl'ı psilosibin araştırmalarına sürükleyen şey de buydu.

Annesini iyileştirmek istemesi değildi.

Onun kaybolmadan önceki sesini, gülüşünü ve bakışını birkaç dakika daha görebilmekti.

Şimdi laboratuvarında beyin ağlarını incelerken, ekrandaki renkli görüntüler ona hiçbir zaman annesinin bir pazar akşamı attığı kahkaha kadar gerçek görünmüyordu.

Çünkü Karl sonunda şunu anlamıştı:

İnsan, sevdiği birini hafızasını kaybettiği gün değil; onun gülüşünün sesini unutmaya başladığı gün ikinci kez kaybediyordu.

Karl ve Kaybolmuş Bir Yazın Gölgesi

Karl'ın ofisi Charité Universitätsmedizin Hastanesi'nde, Berlin'in en yeni kanadında yer alıyordu; ama buna rağmen oda, yeni olmaktan çok "geçici olarak düzenlenmiş" hissi veriyordu. Binanın bu bölümü, Berlin'in savaş sonrası yeniden inşa estetiğini değil, daha çok sürekli güncellenen bir yazılımın arayüzünü andırıyordu. Cam duvarlar, steril beyaz ışık ve koridorlardan sızan sürekli ayak sesleri... Bunların tümü, insan zihninin içinde dolaşan bir algoritmanın fiziksel karşılığı gibiydiler. Berlin'in kendine özgü klinik ritmi bu binada yoğunlaşmıştı sanki. Şehir, burada bir dış manzara olmaktan çıkıyor, içeriye sızan bir veri akışı gibi davranıyordu.

Karl, Almanya'nın batısında, Ruhr bölgesinin kenarında yer alan küçük bir sanayi kasabası olan Waldbrück'te doğmuştu. Kasaba, kömür madenlerinin kapanmaya yüz tuttuğu yıllarda bile hâlâ ağır endüstrinin gölgesinde yaşamayı sürdürmüştü. Kasabada hava çoğu zaman gri, sokaklar yağ ve demir kokusuyla doluydu. Waldbrück'ün en belirgin özelliği, eski fabrikaların çevresine kümelenmiş işçi mahalleleriydi. 80'lerden sonra bu mahallelerde özellikle Türkiye'den gelen işçi aileleri yoğunlukta yaşamaya başlamıştı. Aynı sokakta Almanca ile Türkçe birbirine karışır, marketlerde iki dil arasında doğal bir geçiş olurdu. Çocuklar okul bahçesinde bazen cümleye Türkçe başlayıp Almanca bitirir, akşam eve döndüklerinde anne babalarıyla yeniden Türkçeye dönerlerdi. İki dil arasında gidip gelmek onlar için bilinçli bir tercih değil, günlük hayatın en doğal parçasıydı.

Karl'ın ailesi bu karmaşanın tam içindeydi. Babası Sadık, Türkiye'den küçük yaşta Almanya'ya gelen bir işçi ailesinin oğluydu. Waldbrück'te büyümüş, iki kültür arasında sıkışmadan ama ikisine de tam olarak ait olamadan yetişmişti. Gençliğinde kasabanın dışındaki fabrikalardan birinde çalışmış, daha sonra işçi sağlığıyla ilgili küçük teknik görevler üstlenmişti. Hayatı büyük kırılmalarla değil, daha çok sessiz uyumlarla ilerlemişti. Sadık'ın dünyası ölçülebilir şeylerden oluşuyordu: vardiya saatleri, makinelerin ritmi, kasabanın değişmeyen ekonomik döngüsü.

Fabrikada geçirdiği yıllar ona yalnızca makine kullanmayı değil, makinelerin neden bozulduğunu, üretimin hangi noktada aksadığını ve güvenliğin neden çoğu zaman verimlilik kadar önemli olduğunu da öğretmişti. Vardiya çıkışlarında teknik el kitapları okuyor, akşamları ise meslek yüksekokulunun düzenlediği derslere katlıyordu. Çalışırken eğitimini sürdürdü; önce teknikerlik diplomasını aldı, ardından işverenin de desteğiyle mühendislik eğitimini tamamladı. Bu başarı ne ani bir sıçramanın ne de şansın sonucuydu. Yıllarca uykusuz geçen gecelerin, hafta sonu derslerinin ve kimseye anlatmadığı inatçı bir çalışmanın ürünüydü. Mühendis olduğunda aynı fabrikanın üretim ve iş güvenliği biriminde görev aldı. Onu tanıyanlar

için değişen yalnızca unvanıydı; Sadık hâlâ üretim sahasında dolaşmayı, makinelerin sesini dinlemeyi ve sorunları masasından değil, yerinde çözmeyi tercih eden bir mühendisti.

Karl'ın annesi Anna ise bambaşka bir dünyadan geliyordu. Waldbrück'te tanınmış bir avukatın kızıydı. Ailesi kasabada saygın ama mesafeli bir konuma sahipti; hukuk, düzen ve disiplin evin görünmeyen kurallarıydı. Babası, muhafazakâr çizgide siyaset yapan, sağ görüşleriyle tanınan bir parti üyesiydi. Dünyayı kesin sınırlarla anlamlandırıyor, geleneklerin korunmasını her şeyden üstün tutuyordu. Anna üniversite eğitimi almış, daha sonra yerel idarede hukuki danışman olarak çalışmaya başlamıştı.

Sadık ile Anna'nın yolları, kasabanın sosyal sınırlarının kesiştiği nadir noktalardan birinde, belediyeye bağlı bir konut düzenlemesi sürecinde kesişmişti. Bu karşılaşma, Waldbrück için alışılmışın dışında bir birleşmeydi; çünkü kasaba, görünmez ama güçlü sınıf çizgileriyle yaşırdı. Bir yanda Anadolu'dan çalışmak için Almanya'ya gelmiş genç bir mühendis, diğer yanda kasabanın köklü ailelerinden birinin eğitilmiş kızı vardı.

Anna'nın babası, kızının bir Türk'le evlenmesini uzun süre kabullenemedi. Bu evliliğin gerçekleşmemesi için elinden geleni yaptı; kimi zaman açık itirazlarla, kimi zaman da sessiz ama kararlı baskılarla Anna'nın kararını değiştirmeye çalıştı. Ancak bütün çabaları sonuçsuz kaldı. Bunda Anna'nın inatçı karakteri kadar Sadık'ın da payı vardı. Uzun boylu, esmer ve dikkat çekici derecede yakışıklıydı. İlk bakışta güven veren sakin tavrı, ölçülü konuşması ve kendinden emin duruşu, insanların önyargılarını çoğu zaman daha ilk karşılaşmada yumuşatıyordu. Anna'nın babası damadını hiçbir zaman bütünüyle benimseyemese de kızının kararını değiştiremedi ve sonunda bu evliliği istemeyerek de olsa kabullenmek zorunda kaldı.

Bu evlilikten Karl doğmuştu. Karl'ın çocukluğu, iki farklı dünyanın aynı ev içinde sessizce yan yana durduğu bir denge haliydi. Sabahları annesinin hazırladığı düzenli kahvaltı masası, babasının işten dönerken getirdiği fabrika kokusuyla aynı evin içinde buluşurdu. Evde konuşulan Almanca, annenin hukuk dilinden gelen netlik taşıyordu; babasının Türkçesi ise zamanla geri plana çekilmiş, daha çok duygusal anlarda ortaya çıkan kırık bir hatıra diline dönüşmüştü.

Anna'nın babası, torununun adının neden Karl olması gerektiğini bir akşam sofrada uzun uzun anlatmıştı. "Karl sıradan bir isim değildir," demişti, sesine alışılmış otoritesini katarak. "Bu toprakların belleğinde taşıdığı bir anlam vardır. Büyük Karl, yani Karl der Große, Avrupa'nın temellerini atan imparatordu. Hristiyan dünyasını bir araya getirdi, hukuku ve düzeni güçlendirdi. Bugün Almanya'nın da Avrupa'nın da köklerinde onun mirası vardır. Bir çocuk adına yalnızca bir ses değil, bir gelenek emanet edilir. Ben torunumun da bu geleneğin bir parçası olarak büyümesini istiyorum." Masadaki sessizlik uzarken Sadık hiçbir şey söylememiş, yalnızca önündeki bardağı yavaşça çevirmişti. O anda bunun yalnızca bir isim tartışması olmadığını, doğacak çocuğun hangi dünyaya ait sayılacağı üzerine verilen sessiz bir mücadele olduğunu ikisi de anlamıştı.

Adının bile bir uzlaşmanın ürünü olduğunu yıllar sonra Helen teyzesinden öğrenmişti.

Çocukken adını hiç sorgulamamıştı. Karl... Almanya'da sıradan bir isimdi. Okulda kimse telaffuz etmekte zorlanmıyordu. Öğretmenler duraksamıyor, arkadaşlarım neden böyle bir ad taşıdığını merak etmiyordu. Oysa o isim, ailesinde yaşanan ilk sessiz savaşın ganimeti idi.

Annesinin babası, daha o doğmadan kararını vermişti. Torununun adı Karl olacaktı. Bu isim, aile geleneğini, Alman kimliğini ve onun gözünde düzeni temsil ediyordu. Başka bir seçenek düşünmek bile istememişti.

Babası ise günlerce direnmiş.

"Hiç değilse iki isim olsun," demiş. "Bir Türkçe adı da olsun."

Olmamıştı.

Annesi arada kalmış; dedesi Friedrich König ise geri adım atmamıştı. Babası sonunda bu savaşı kazanamayacağını anlamış. Belki de yeni kurduğu aileyi daha ilk günden büyük bir kırılmanın içine sürüklemek istememişti. "Peki," demişti sonunda. "Adı Karl olsun."

Ama hikâye orada bitmemiş.

Helen teyzesi bunu anlatırken yüzünde her zamanki muzip gülümseme belirirdi.

"Sen dedene göre sadece Karl değilsin, sen Büyük Karl'sın" derdi.

Meğer ben birkaç günlükken babam beni gizlice yakındaki bir Türk hocasına götürmüştü. Küçük bir odada, birkaç kişinin tanıklığında dualar okunmuş, kulağıma ezan fısıldanmış ve bana Müslüman geleneğine göre de ad verilmiş. O ad, resmî kayıtlara hiç geçmemişti. Okul karnemde, pasaportumda, diplomalarımda yazmıyordu. Sadece babamın kalbinde ve o odada bulunan birkaç kişinin belleğinde yaşıyordu.

Helen teyzem, "Bunu deden Friedrich König hiç öğrenmedi," derdi. "Öğrense ortalık fena karışırdı."

Birkaç gün sonra ise kasabanın kilisesinde vaftiz töreni yapılmış.

Bu kez Sadık da oradaymış.

Bunu ilk duyduğunda Karl şaşırmış.

"Babam gerçekten kiliseye geldi mi?"

Helen hiç düşünmeden başını sallamış.

"Hem de en önde duruyordu. Kimseyi kırmamaya çalışıyordu. Rahibin söylediklerini sessizce dinledi. Seni annene uzatırken yüzünde öyle garip bir ifade vardı ki... Ne mutsuzdu ne de huzurlu. Sadece susuyordu."

Babasının hayatını düşündükçe bu sessizlik Karl'a hiç yabancı gelmiyordu.

Belki de Sadık o gün kilisede yalnızca oğlunun vaftiz edilmesini izlemiyordu. Aynı zamanda iki dünyanın birbirini tamamen yenemeyeceğini de öğreniyordu.

Karl'ın iç sesi ise şunları söylüyordu:

Bazen düşünüyorum.

Ben gerçekten Karl mıydım?

Yoksa yalnızca herkesin farklı bir isimle çağırdığı aynı çocuk mu?

Dedem beni Karl olarak görmek istemişti.

Babam ise kimsenin bilmediği o gizli isimle.

Annem ise büyük olasılıkla sadece oğlunu görüyordu.

Belki de insanın gerçek adı, nüfus kâğıdına yazılan değil; onu seven insanların sessizce içinde taşıdığı addır.

Helen teyzem, anneme hiç benzemezdi. Annemin yüzünde insanı hemen sakinleştiren yumuşak bir ifade varken, teyzemin yüzü sürekli hareket hâlindeydi; konuşurken kaşları kalkar, gözleri büyür, dudaklarının kenarında alaycı bir tebessüm belirirdi. Kumral, hafif dalgalı saçlarını yıllarca neredeyse aynı modelde kullanmış, ince yapılı bedenini yaş aldıkça bile şaşırtıcı bir çeviklikle taşımıştı. Güldüğünde bütün o hareketli yüz bir anda çocuklaşır, kırıldığında ise gözlerinin içine yerleşen eski bir hüznü onu olduğundan daha yaşlı gösterirdi. İnsanlarla kolay yakınlık kurar, konuşmayı sever, küçük ayrıntıları belleğinde yıllarca saklardı. Belki de bu yüzden aile tarihimizin en güvenilir tanığı değil ama en renkli anlatıcısı oydu.

Helen teyzemi düşündüğümde aklıma önce onun anlattığı hikâyeler gelir. Sonra da o hikâyelerin ne kadarının gerçekten yaşandığını ne kadarının yıllar içinde kendi hayal gücüyle yeniden şekillendiğini düşünürüm. Çünkü Helen'in anlattığı hiçbir aile anısı bütünüyle tarafsız değildi. Her anlatıda biraz sitem, biraz mizah, biraz da çocukluğundan taşıdığı eski hesaplar vardı.

Annemden yalnızca iki yaş küçüktü. Dışarıdan bakınca bu iki yıl önemsiz görünürdü ama Helen'e göre hayatın bütün adaletsizliği o iki yılın içine sığmıştı. Annem daha güzelmış. Bunu bana söyleyen de yine Helen'di. Söylerken gülüyordu ama o gülüşün içinde, üzerinden yarım yüzyıl geçmiş olmasına rağmen tamamen silinmemiş eski bir kırgınlık hissediliyordu.

"Ben ne giysem, herkes Anna'ya bakardı," derdi. "Saçımı onun gibi tarardım, yine de 'Anna ne kadar zarif olmuş' derlerdi."

Çocukluklarında oyuncaklar yüzünden bile kavga ettiklerini anlatırdı. Bir bebeğin kimin olacağı, yeni alınan bir bisikleti önce kimin süreceği ya da pencerenin önündeki koltuğa kimin oturacağı... Bugün bana gülünç gelen şeyler, o günlerde iki kız kardeş arasında küçük savaflara dönüşüyormuş. Büyükanneleleri çoğu zaman hakemlik yapmak zorunda kalmış. Helen bütün bunları anlatırken kendisini haksızlığa uğramış taraf olarak gösterirdi. Annem artık hayatta olmadığı için de hikâyenin öteki yüzünü hiçbir zaman öğrenemedim.

İşin ilginç yanı, annemle babam evlendikten sonra bu eski rekabet bambaşka bir biçime bürünmüş.

Helen, babama kahve yapmayı çok severmiş.

Öyle ki babam eve her geldiğinde mutfığa ilk koşan o olurmuş. "Sadık, sana taze kahve yaptım," dermiş. Babam da nezaketinden teşekkür edip fincanını almış. O kadar.

Ama Helen'in zihninde bu küçük nezaket zamanla tuhaf bir anlam kazanmış olmalı.

Bir gün gülerek bana, "Sadık benim yaptığım kahveyi daha çok severdi," demişti.

Bunu söylerken yüzünde öyle ciddi bir ifade vardı ki önce şaka yaptığını sandım. Sonra gerçekten buna inanmak istediğini fark ettim.

Belki de insan bazen sevildiğini kanıtlayacak büyük işaretler bulamayınca küçücük ayrıntılara tutunuyor.

Bir fincan kahveye...

Bir teşekkür cümlesine...

Bir gülümsemeye...

Bugün düşündüğümde, babamın gerçekten hangi kahveyi sevdiğini hiç bilmiyorum. Muhtemelen bunun üzerinde hiç durmamıştı bile. O, kimsenin kalbini kırmamak için önüne konan her fincanı aynı sessiz teşekkürle içen biriydi.

Ama Helen için mesele kahve değildi.

Mesele, çocukluğundan beri annemle girdiği görünmez yarışın hiç bitmemiş olmasıydı.

Belki de "Sadık benim kahvemi seviyor." cümlesi hiçbir zaman kahveyle ilgili değildi.

Belki o cümlelerin asıl anlamı şuydu:

"Bu evde bir kez olsun Anna'nın gölgesinde kalmayan kişi ben olmak istiyorum."

Yıllar sonra annemin hastalığı sırasında ona en çok bakan kişinin yine Helen teyzemin olması ise hayatın garip bir ironisiydi. İnsan bazen en çok kıskandığı kişiyi, en çok sevdiğini fark etmeden severmiş. Ya da sevgi ile rekabet, kardeşler arasında hiçbir zaman birbirinden tam olarak ayrılmazmış. Helen Teyze'yi düşündüğümde artık buna inanıyorum.

Karl, Waldbrück'teki devlet okulunda büyüdü. Okul, kasabanın genel atmosferini yansıttı: disiplinli ama yorgun, düzenli ama geleceği belirsiz. Sınıflarda Türkçe ve Almanca aynı anda duyulurdu; öğretmenler bu çift dilliliğe alışmıştı. Karl ise erken yaşta gözlem yapmayı öğrenmişti. İnsanların söyledikleriyle söylediklerinin altında kalan anlam arasındaki farkı fark etmesi, belki de ileride seçtiği mesleğin ilk işaretiydi.

Üniversite çağına geldiğinde Karl, kasabanın sınırlarını zihinsel olarak çoktan aşmıştı. Nörobilim ve tıp eğitimi onu Waldbrück'ün dışına taşıdı; önce büyük şehirlere, sonra araştırma merkezlerine. Ama Waldbrück'ün gri ışığı, fabrikaların sessizleşmiş bacaları ve çok dilli sokakların yarattığı o karmaşık algı, zihninin arka planında kalmaya devam etti. Özellikle bellek ve bilinç üzerine çalışmaya başladığında, çocukluğunun bu çift katmanlı dünyası ona farkında olmadan bir referans noktası sunuyordu: aynı gerçeklik, farklı dillerde farklı biçimlerde hatırlanabiliyordu.

Karl masasında oturuyordu. Bu oturuş, bir dinlenme hali değil, daha çok geçici bir askıya alma durumuydu; sanki bedenini kısa süreliğine sabitlemiş ama zihni başka bir yerde çalışmaya devam ediyordu. Karşısında iki ekran vardı. Birinde EEG çıktıları, diğerinde nörogörüntüleme haritaları akıyordu. Renkler, yoğunluklar ve dalga formları... Her şey ölçülebilir, sayılabilir ve grafiklere dönüştürülebilirdi. Ama Karl, yıllar içinde şunu öğrenmişti: insan zihni ölçüldüğünde küçülmüyordu; sadece daha karmaşık bir biçimde gizleniyordu.

Ekranların arasında açık duran birkaç PDF vardı. Kenarlarına Almanca ve İngilizce karışık notlar düşülmüştü. Charité'nin psikiyatri kliniğine ait resmi hasta dosyaları, NeuroCure ağ analizlerinden gelen grafiklerle yan yana duruyordu. Birinde depresyon skorları, diğerinde fonksiyonel bağlantı haritaları... İki farklı dil, aynı şeyden bahsetmeye çalışıyordu: zihnin kırılgan sürekliliğinden.

Masanın köşesinde ise Humboldt Üniversitesi'nden aldığı bir seminer notu duruyordu. Üzerinde resmi bir logo yoktu, sadece sade bir başlık: "Bilinçte süreklilik ve kırılganlık". Karl bu notu açmaya her zaman çekinirdi. Çünkü bu tür metinler, bilim ile felsefe arasındaki sınırı bulanıklaştırıyor, onun yıllardır dikkatle kurduğu mesleki düzeni hafifçe titretiyordu.

Kapı kapalıydı ama oda sessiz değildi. Koridordan gelen tekerlekli sedye sesleri, uzaktan konuşmalar ve klima sisteminin neredeyse fark edilmeyen uğultusu Berlin'i bu küçük odaya sıkıştırıyordu. Karl'ın kahvesi çoktan soğumuştur. Ama o fark etmiyordu. Zaman, onun için sıcaklıkla değil, veri akışının ritmiyle ölçülüyordu.

Telefon çaldığında bir an bakakaldı. Numara tanıdıktı ama uzun zamandır ekranda görünmemişti. Bu tür aramalar, genellikle ya kötü haber ya da geçmişin yanlışlıkla bugüne sızması anlamına gelirdi.

"Karl," dedi telefonu açarken.

Karşı taraftan gelen ses birkaç saniye gecikmeli ulaştı. Sanki araya yalnızca mesafe değil, yıllar da girmişti.

"Benim," dedi Jonas.

Karl sessiz kaldı. Bu isim zihninde bir dosya gibi açıldı ama içeriği eksikti. Eksik sayfalar, silik görüntüler, yarım kalmış cümleler... Jonas, bir dönemin içinden çıkıp gelmiş ama o dönemin bağlamını yanında getirmemişti.

“Jonas,” dedi sonunda Karl. “Uzun zaman oldu.”

“Evet,” dedi Jonas. “Sen açmazsın diye düşünmüştüm.”

“Ben de aramazsın diye düşünmüştüm,” dedi Karl. Sesi nötrdü; bir klinik görüşmeye girer gibi, duyguyu değil veriyi kontrol eder gibi.

İkisi de kısa bir sessizliğe gömüldü. Berlin bu boşluğu doldurmakta hiç zorlanmadı. Şehir, sessizlikten hoşlanmazdı; her boşluğu küçük bir sesle, bir titreşimle, bir hareketle kapatırdı.

Jonas, “Seni düşündüren bir şey oldu,” dedi.

Karl pencerenin dışına baktı. Charité kampüsünün gri avlusu, rüzgârla hafifçe sallanan ağaçlar ve hastane binalarının birbirine eklemlenen kütleleri... Gökyüzü beyazdı; ne yağmur vaadi vardı ne de güneş. Berlin’in bu ara tonları Karl’a her zaman zihninin nötr bölgelerini hatırlatırdı: ne hatırlanan ne unutilan.

“Ne tür bir şey?” diye sordu Karl.

“Bir haber,” dedi Jonas. “Psilosibinle ilgili bir çalışma. Ya da bir vaka. Psilosibin, bazı mantarlarda bulunan ve beynin algı ve düşünce düzenini geçici olarak değiştiren bir madde, bilirsin. Alzheimer hastalarında kısa süreli berraklık anları... ama asıl garip olan bu değil. Kulak çınlamasına ilişkin çalışmalar da var.”

Karl’ın eli masanın kenarında durdu. Bu küçük hareket, onun içinde bir şeyin yer değiştirdiğini gösteriyordu ama dışarıdan bakıldığında hiçbir şey değişmemişti.

“Devam et,” dedi.

“Bir haber,” dedi Jonas. “Gazetede ya da televizyonda denk geldim. Psilosibin verilen bir Alzheimer hastasında kısa süreli bir düzelme olmuş. Kadın bir an için daha net konuşmaya başlamış, bazı şeyleri hatırladığı söyleniyor... ama etkisi geçiciymiş.”

Karl’ın gözleri EEG çıktılarının üzerine kaydı. Düz çizgiler, dalga formları, sinyal yoğunlukları... Hepsi düzenliydi. Ama Karl çok iyi biliyordu: düzen, çoğu zaman sadece yeterince iyi bakılmamış kaostu.

“Ben de gördüm,” dedi Karl.

“Görmüşsündür elbette,” dedi Jonas, hafif bir alayla.

Karl cevap vermedi. Çünkü bu tür cümleler genellikle geçmişin bir kapısını aralar ama hangi kapı olduğunu söylemezdi.

Jonas devam etti: “Hâlâ Charité’densin, değil mi?”

“Evet.”

“NeuroCure?²”

“Bağlantılıyım.”

“Ya Humboldt?” diye sordu Jonas, bu kez daha dikkatli bir tonla.

Karl bir an durdu. Masanın köşesindeki notlara baktı. Orada resmi olmayan bir dünya vardı: bilinç, bellek, algı sürekliliği... Bilimin tam olarak sahiplenemediği ama tamamen de dışlayamadığı kavramlar.

“Arada,” dedi Karl.

Jonas kısa bir nefes verdi. “Üç hayatın var gibi.”

Karl başını hafifçe salladı, Jonas bunu görmese de.

“Hayır,” dedi. “Tek bir hayatın farklı versiyonları var.”

Bu cümle odada asılı kaldı. Karl bunu söylerken aslında bir açıklama yapmıyordu; bir tür savunma kuruyordu. Çünkü tek bir hayat fikri, parçalanmış olan şeyleri bir arada tutmanın en kabul edilebilir yoluydu.

Jonas bir süre konuşmadı. Karl, hattın diğer ucundaki sessizliği neredeyse fiziksel bir ağırlık gibi hissediyordu. Berlin’in uğultusu bile bu boşluğu dolduramıyordu; sanki şehir de dinlemeye durmuştu.

Sonra Jonas daha düşük bir sesle konuştu:

“Karl... o kadını hatırlıyor musun?”

Karl’ın zihni hemen bir görüntü üretmedi. Ama bu kez tamamen boş da değildi. Bir tür “eşik hissi” vardı; hatırlanması gereken bir şeyin varlığı değil, hatırlamanın kendisinin çevresinde dolaşan bir gölge gibi.

“Ne demek istediğini bilmiyorum,” dedi Karl.

Ama Jonas bu cevabı bekliyormuş gibiydi.

“O yaz,” dedi Jonas. “Senin anlatmayı bıraktığın dönem.”

Karl’ın elindeki kalem yavaşladı. Jonas’ın kullandığı “yaz” kelimesi, mevsimden çok bir zaman kesitine işaret ediyordu. Net bir tarih değil, kopuk bir dönem.

Jonas devam etti:

“Sonra birden sustun. Sadece konuşmayı değil... sanki o döneme dair hiçbir şey olmamış gibi davranmayı.”

² Araştırma merkezi.

Karl gözlerini kısa bir an kapattı.

Ama hiçbir görüntü gelmedi.

Bu yokluk, sıradan bir unutkanlık değildi. Daha çok, belleğin o bölgesinin erişim dışı kalması gibi bir şeydi. Karl bunu klinikte defalarca görmüştü: travmatik blokajlar, rekonstrüksiyon hataları, nörolojik boşluklar...

Ama kendi zihninde olduğunda bu açıklamalar işe yaramıyordu.

“Hatırlanacak net bir şey yok,” dedi Karl.

Jonas bu kez hemen karşılık vermedi. Sanki Karl’ın cümlesini tartıyordu.

Sonra daha dikkatli bir tonla konuştu:

“Ben o yüzden aradım zaten.”

Karl’ın dikkatini çeken ilk gerçek cümle buydu.

“Ne demek istiyorsun?” dedi.

Jonas hafifçe nefes verdi.

“Çünkü o kadın... sadece bir ‘anı’ değildi Karl.”

Kısa bir duraksama.

“Sen onu bir süre gerçekten yaşıyordun.”

Karl’ın yüz ifadesi değişmedi ama odadaki hava değişmiş gibiydi.

Jonas devam etti:

“Sonra bir şey oldu. Sen o yazdan sonra Berlin’e döndün ve hiçbir şey olmamış gibi davrandın. Hatta isim bile kullanmamaya başladın.”

Karl’ın parmakları masaya hafifçe bastı.

“Bu... çok net değil,” dedi Karl.

“Zaten hiçbir zaman net değildi,” dedi Jonas. “Ama bazı parçalar var.”

Karl ilk kez sessiz kaldı.

Jonas ekledi:

“Mesela senin Charité’ye ilk transfer olduğun dönemle çıkışıyor. Ve NeuroCure’a başlamandan hemen önce.”

Karl’ın bakışı istemsizce masadaki EEG çıktılarına kaydı.

Jonas’ın sesi daha da düştü:

“Ve o dönemde sen bir psikedelik çalışma protokolüyle ilgileniyordun. Resmi olmayan bir şeydi. Deneysel.”

Karl cevap vermedi.

Jonas son bir cümle ekledi:

“Ben o kadını bu yüzden hatırlattım, Karl... çünkü o haberde okuduğum vaka, senin o dönemine çok benziyor. Haberdeki vakayı okurken yıllar önce kliniğe gelen o kadını düşündüm. Hani senin haftalarca peşini bırakmadığın, dosyasını eve bile götürdüğün hastayı... O zaman ilk kez seni, bir araştırmacıdan çok gerçeğin peşine takıntıyla düşen biri olarak görmüştüm”.

Berlin’in sesi o an daha belirgin hale geldi. Koridordan geçen bir hasta sedyesi, uzak bir anons, bir kapının kapanışı... Hepsi Karl’ın zihninde bir tür ritim oluşturuyordu. Dış dünya, iç dünyanın boşluklarını doldurmak için sürekli çalışıyordu.

Karl, psilosibinin beyindeki düşünce ve hatıra ağlarını nasıl “gevşettiğini” düşündü. Normalde beyin, özellikle de kendimizi ve geçmişimizi düşünürken aktif olan bazı bölgeleri düzenli ve alışılmış bir şekilde çalıştırır. Ama psilosibin bu düzeni geçici olarak bozuyor, farklı beyin bölgeleri arasındaki alışılmış bağlantıları zayıflatıp yeni bağlantıların kurulmasına izin veriyordu.

Bu durumda hatıralar da sabit bir kayıt gibi değil, sürekli yeniden şekillenen bir yapı gibi davranıyordu. Yani bellek, bir deftere yazılıp aynen korunan bir metin değil; her hatırlayışta biraz değişen, yeniden düzenlenen bir sistemdi.

Bu düşünce Karl’a hem bilimsel olarak mantıklı hem de kişisel olarak rahatsız edici geliyordu. Çünkü eğer hatıralar her seferinde yeniden yazılıyorsa, o zaman “geçmiş” dediğimiz şey gerçekten sabit bir gerçeklik olmaktan çıkıyor, sadece zihnin her seferinde yeniden kurduğu bir hikâyeye dönüşüyordu.

“Okudum,” dedi Karl. “Ama bu tür raporlar henüz çok spekülatif.”

"Karl, sen gerçekten bazen söylediklerini unutuyorsun," dedi Jonas telefonda hafifçe gülerek. "Üç yıl önce Berlin'deki Mikrobiyal Adaptasyon Sempozyumu'nda yaptığın konuşmayı hatırlıyor musun?"

Karl birkaç saniye sustu.

"Hayır... Başlığını bile hatırlamıyorum."

"Ben ise neredeyse ezbere biliyorum."

Jonas'ın sesindeki hayranlık telefonda bile hissediliyordu.

"Salondaki herkes mantarlar hakkında teknik bir sunum dinleyeceğini sanıyordu. Sen ilk on dakika boyunca melanin üreten siyah mantarların Çernobil Nükleer Santrali çevresindeki yüksek radyasyonlu bölgelerde yaşamlarını nasıl sürdürdüklerini anlattın. Radyasyonu yalnızca

tolere etmekle kalmayıp, iyonlaştırıcı radyasyondan metabolik düzeyde yararlanabileceklerine ilişkin araştırmaları özetledin. Herkes not alıyordu."

"Kulağa sıkıcı geliyor."

"Hayır... Tam tersi."

Jonas kısa bir kahkaha attı.

"Sonra projektörü durdurdun. Salona döndün ve tek bir soru sordun."

'İnsan davranışı ile Çernobil mantarının davranışı arasındaki temel fark nedir?'

"Kimse cevap veremedi."

Karl sessizce dinliyordu.

"Sonra sen cevapladın."

""İnsan tehlikeyi görünce uzaklaşır. Çernobil mantarı ise tehlikenin içine doğru büyür.""

Jonas bir an sustu.

"Ardından hemen ekledin: 'Bu cesaret değildir. Çünkü mantarlar cesur olmaz. Onlar korkmaz da. Onlar yalnızca milyonlarca yıllık evrimin öğrettiği şeyi yaparlar: Uyum sağlarlar.' "

Karl istemsizce gülümsedi.

"Bunu gerçekten ben mi söylemişim?"

"Evet. Ama en etkileyici kısmı henüz gelmemişti."

Jonas'ın sesi yeniden ciddileşti.

""İnsan akıllı çoğu zaman kaçınmayı zekâ sanır,' demiştin. 'Oysa doğa bize başka bir olasılık gösteriyor. Bazen yaşam, felaketten kaçarak değil, felaketin dilini öğrenerek varlığını sürdürür.""

Telefonda kısa bir sessizlik oldu.

"Sadece biyoloji anlatmıyordun, Karl. Hepimiz bunu anlamıştık."

Jonas devam etti.

"Sonra travmadan söz ettin. 'İnsan travmayı yalnızca yara olarak görür,' dedin. 'Doğa ise bazen travmayı yeni bir yaşam alanına dönüştürür. Evrim ahlâki değildir; yaratıcıdır.' O cümleyi duyunca salondaki herkes birbirine bakmıştı."

Karl gözlerini pencerenin dışına çevirdi. Konuşmanın parçaları zihninde hâlâ oluşmuyordu.

Jonas ise sanki kürsünün önünde oturuyormuş gibi anlatmayı sürdürüyordu.

" 'İnsan çevreyi değiştirmeye çalışır,' demiştin. 'Mantar ise önce kendini değiştirir. Belki de uygarlığımızın en büyük yanılığı budur. Dünyayı sürekli kendi isteğimize göre dönüştürmeye

alışıyoruz. Oysa doğa, hayatta kalmanın çoğu zaman çevreyi fethetmekten değil, ona uyum sağlamaktan geçtiğini milyonlarca yıldır gösteriyor."

Jonas derin bir nefes aldı.

"Ve son cmlen..."

Karl bekledi.

"Belki insanın en büyük zaafı yalnızca güvenli yerlerde yaşam aramasıdır. Çernobil mantarı ise bize başka bir gerçeği fısıldıyor: Bazı canlılar felaketten kaçmaz; felaketin dilini öğrenir."

Jonas'ın sesi yumuşamıştı.

"İşte o gün senin yalnızca mantarları inceleyen bir bilim insanı olmadığını anladım. Sen mantarlar üzerinden insanı anlatıyordun. Açıkçası, o konferanstan sonra laboratuvardaki herkes senden biraz daha farklı söz etmeye başladı."

Karl telefona uzun süre hiçbir şey söylemedi.

Jonas'ın sözleri zihninde yankılanırken, yıllar önce niversite öğrencisiyken okuduğu bir kitap geldi aklına. Carlos Castaneda'nın *Don Juan'ın öğretilerini* neredeyse tek nefeste bitirmişti. O zamanlar bilinç, mantarlar ve şamanizm, ona aynı gizemli dünyanın farklı kapıları gibi görünüyordu. Bilimin henüz cevaplayamadığı soruların, belki de kadim bilgeliğin içinde saklı olabileceğine inanmak istemişti.

Yıllar sonra laboratuvarında psilosibini moleküler düzeyde incelerken aynı kitabı yeniden eline almıştı. Bu kez satırların arasında bambaşka şeyler görüyordu. Don Juan ona mantarları ğretmemişti; mantarların biyolojisi, kimyası ya da sinir sistemi üzerindeki etkileri hakkında güvenilir bilgiler vermiyordu. Ama insanların mantarlardan ne beklediğini, onlara neden böylesine derin anlamlar yüklediğini anlatıyordu. Bilim cevapların peşindeydi; Castaneda ise anlamın. Biri deney tüplerine bakıyordu, diğeri insanın kadim merakına.

Belki de ikisi birbirinin alternatifi değildi. İnsan, önce anlam arıyor, sonra onu sınamak için bilime başvuruyordu.

Kendi sözlerini, başkasının hafızasından dinlemek tuhaf bir duyguydu. Hele annesinin hafızasının yavaş yavaş dağıldığı, kendi hayatının da anılar ve unutmalar arasında gidip geldiği bir dönemde... Belki de insanın belleği, tek başına taşıdığı bir yük değildi. Bazen en önemli cmlerimiz, biz unuttuktan sonra başkalarının zihninde yaşamaya devam ediyordu.

"Ben seni bilimsel bir amaç için aramadım," dedi Jonas.

Karl sustu. Çünkü bu cümle, konuşmanın bilimsel kısmını tamamen gereksiz kılıyordu.

Jonas devam etti: "Sadece... senin ilgini çekeceğini düşündüm. Annenin durumu için diyorum."

Karl başını hafifçe eğdi. İlgi kelimesi burada fazla basit kalıyordu. İlgi, yüzeyde kalan bir duyguydu. Oysa bu daha derindi; bir tür rezonans, iki ayrı zaman katmanının birbirine çarpması gibi.

“İlgi değil bu,” dedi Karl yavaşça. “Daha çok... bir tür rezonans.”

Jonas bunu anlayıp anlamadığını belli etmedi. Belki de önemli değildi.

“Ben kapatıyorum,” dedi sonunda.

“Evet,” dedi Karl.

Ama telefon kapanmadı hemen. İkisi de birkaç saniye daha bekledi; sanki konuşma henüz tamamlanmamıştı, sadece ertelenmişti.

Sonra Jonas: “İstersen bir gün oturur o yazı konuşuruz.”

Karl’ın parmakları masaya hafifçe bastı. Bu temas, onu şimdiki zamana geri çağıran küçük bir çapa gibiydi.

“Belki,” dedi.

Ve telefon kapandı.

Karl bir süre hareket etmedi. Oda aynıydı. EEG çıktıları aynıydı. Berlin dışarıda aynıydı. Ama bir şey, çok küçük bir şey, artık aynı değildi: belleğin kesinliği değil, belirsizliği geri dönmüştü.

Ve psilosibin araştırmalarının tam ortasında duran asıl soru, Karl’ın zihninde yeniden belirmişti:

Bir anı geri döndüğünde, gerçekten geri mi gelir... yoksa sadece yeniden mi kurulur?

Karl telefonu kapattıktan sonra bir süre ekrana bakmadı. EEG grafiklerinin hareketi devam ediyordu ama artık onun için bir veri değil, sadece arka planda akan anlamsız bir çizgi gibiydi. Jonas’ın söylediği cümleler zihninde dönüp duruyordu: “kısa süreli düzelme”, “net konuşma”, “hatırlama...”

Özellikle “hatırlama” kelimesi.

Karl makaleyi kapatmadı. Ekran açık kaldı. Beyaz sayfa, uzun bir sessizlik gibi odanın içine yayılmıştı. Başlık hâlâ oradaydı; fazla uzun, fazla akademik, fazla kesin:

“Advanced Alzheimer hastalığında psilosibin uygulaması sonrası geçici fonksiyonel iyileşme: bir vaka raporu.” Makalenin altında küçük ama belirleyici bir satır duruyordu: *Frontiers in Neuroscience*, 28 Mayıs 2026.

Karl artık ne başlığı ne de tarihi gerçekten okuyordu. İkisi de zihninde yer değiştirmişti. Özellikle tarih, bilimsel bir referanstan çok, yıllardır kapanmadığını fark ettiği bir yaranın yeniden açıldığı günü gösteriyor gibiydi.

Sandalyesine yaslandı.

Charité'deki odası her zamanki gibiydi: ekranların soğuk ışığı, koridordan gelen ayak sesleri, havalandırmanın hiç susmayan uğultusu... Berlin, her zamanki gibi kendini tekrar ediyordu.

Ama Karl'ın içinde aynı tekrar yoktu.

Bir kelime kalmıştı zihninde:

Geçici.

Geçici iyileşme.

Geçici açıklık.

Geçici hatırlama.

Sanki bütün mesele bu tek kelimenin etrafında dönüyordu.

Annesi Anna'nın hastalığının son yıllarında da peşinden koştukları şey tam olarak buydu. Bir mucize değil... Bir yıl değil... Bir ay bile değil... Yalnızca birkaç saatlik berraklık. Onun kendisini tanıdığı, adını doğru söylediği, çocukluğundan bir anıyı yeniden kurabildiği birkaç saat... Karl, bir nörobilimci olarak bunun ne kadar küçük bir hedef olduğunu biliyordu. Ama bir oğul için, bazen birkaç dakikalık bir hatırlayış bile bütün bir ömre bedeldi.

Makaledeki "geçici" sözcüğü bu yüzden onu rahatsız ediyordu.

Çünkü bilim bu kelimeyi istatistiksel bir sonuç olarak kullanıyordu.

O ise aynı kelimeyi annesinin gözlerinde görmüştü.

Karl gözlerini kapattığında makale geri gelmedi. Onun yerine F-07 geldi.

Jonas'ın "o kadın" dediği.

Ama bu bir yüz hatırlama değildi. Daha çok bir sahneydi. Net bir başlangıcı olmayan, ortası sürekli kayıp olan bir sahne.

Seans odası. Sessiz bir ışık. Tıbbi cihazların ritmik sesi.

Kadın oturuyordu.

Başta hiçbir şey yoktu. Sonra küçük bir kırılma oldu. Bir bakış. Karl o an bunu not etmişti ama şimdi not değil, bir ağırlık gibi geri dönüyordu.

Kadın başını hafifçe kaldırmış ve odanın içinde tam olarak nereye baktığı belli olmayan bir noktaya odaklanmıştı. Sanki orada biri varmış gibi.

"Buradaydı," demişti kadın.

Karl o an bunun ne anlama geldiğini sormamıştı. Klinik bir an olarak kaydetmişti. Ama şimdi o cümle başka bir yere düşüyordu.

"Buradaydı."

Kim?

Karl gözlerini açtı.

Ekrana baktı.

Makaledeki Alzheimer hastası kadın artık F-07'den ayrı bir şey değildi. İkisi yan yana gelmişti, üst üste binmeden ama birbirini çağırarak.

Makaledeki kadın konuşabiliyordu. F-07 de konuşmuştu.

Makaledeki kadın kısa süreliğine geçmişine dönmüştü. F-07 de bir şeyleri "tanır" gibi olmuştu.

İkisi de sonra geri düşmüştü.

Karl ayağa kalktı. Ofisin içinde birkaç adım attı. Cam duvardan dışarı baktı. Berlin griydi. Her zamanki gibi. Değişmemişti. Ama değişmeyen şey artık güven vermiyordu.

Bir şeyin tekrar ettiği hissi vardı.

Aynı desenin, farklı yerlerde ortaya çıkması gibi.

Karl masaya geri döndü. Parmağını klavyeye koymadı. Sadece ekrana baktı.

Psilosibin, Alzheimer hastasında kısa bir süre için zihni "açıyordu".

F-07'de de aynı şey olmuştu: kısa bir açıklık, kısa bir düzen, kısa bir bütünlük hissi.

Sonra tekrar kapanış.

Karl bunu artık "iyileşme" diye düşünemiyordu.

Bu başka bir şeydi.

Bir geri dönüş değil.

Bir erişim.

Ama eksik bir erişim.

Karl içinden geçen düşünceyi tam olarak adlandıramadı. Sadece şunu hissetti: eğer bu bir kapıysa, her açıldığında aynı şeylerin görünmesi tesadüf olamazdı.

Jonas'ın sesi zihninde çok uzaktan geldi: kısa süreli berraklık...

Karl gözlerini kapatmadı.

Çünkü artık şunu fark etmişti:

Hatırlamak, bazen geri gelen bir şey değil, tekrar eden bir şeydi.

Ve tekrar eden şey, her zaman aynı şeye işaret etmiyordu.

Bazen sadece aynı boşluğun etrafında dolaşıyordu.

Karl sandalyesine yaslandı ve gözlerini kapattı. Bu kez zihnine belirsiz bir görüntü değil, net bir anı geldi.

Bir kadın hasta.

Orta yaşlarında, psilosibin verilen bir deneye katılmıştı. Karl onu o zamanlar "F-07" olarak biliyordu.

Seans sırasında ilk dikkat çeken şey konuşması olmuştu. Kadın, normalde zor kurduğu cümleleri bir anda daha akıcı söylemeye başlamıştı. Kelimeler daha netti. Bakışı daha canlıydı. Sanki bir an için zihnindeki sis kalkmış gibiydi.

Sonra garip bir şey olmuştu.

Kadın, odada olmayan birini anlatmaya başlamıştı. Bir kadın figüründen bahsediyordu. Onunla konuştuğunu söylüyordu. Hatta bazı anıları "yeniden yaşadığını" ifade etmişti.

Ama ekipte kimse bu kişinin kim olduğunu doğrulayamamıştı.

En önemli nokta şuydu: Kadın çok kısa bir süre için gerçekten "uyanmış" gibiydi. Kendini ve çevresini daha net hatırlıyordu. Bazı isimleri doğru söylemiş, bazı eski olayları hatırlamıştı.

Ama etkisi geçiciydi.

Bir süre sonra tekrar eski haline dönmüştü. Konuşması zorlaşmış, belleği yeniden dağılmıştı.

Karl o gün yazdığı notu hatırladı:

"Psilosibin sonrası kısa süreli bilişsel açıklık gözlemlendi. Ancak etki kalıcı değil. Bellek geri gelmiyor; sadece kısa bir süreliğine organize oluyor."

Gözlerini açtı.

Jonas'ın anlattığı şey tam olarak buydu.

Bir Alzheimer hastasında kısa süreli berraklık.

Karl bir an düşündü.

Eğer bu doğruysa, o anlar gerçekten "hatırlama" mıydı... yoksa sadece beynin geçici bir toparlanması mı?

Ve asıl rahatsız edici düşünce geldi:

Eğer bellek böyle kısa süreliğine geri gelebiliyorsa... insan gerçekten neyi "kaybettiğini" nasıl bilebilirdi?

Belki de önce "hatırlama"nın ne olduğunu yeniden tanımlamak gerekiyordu.

Çünkü insanlar bu sözcüğü fazlasıyla kolay kullanıyordu.

"Hatırladım."

Ne demekti bu?

Bir görüntünün zihinde yeniden belirmesi mi?

Bir ismin dilin ucuna gelmesi mi?

Bir kokunun çocukluğu geri getirmesi mi?

Yoksa geçmişte yaşanmış bir olayın, yaşandığı andaki duygularıyla birlikte yeniden kurulabilmesi mi?

Beyin için bunların hiçbirisi aynı şey değildi.

Nörobilim, belleğin bir kasadaki dosyalar gibi saklanmadığını yıllar önce göstermişti. Her anı; görme korteksine, işitme alanlarına, koku merkezlerine, duygusal değerlendirmeden sorumlu yapılara ve frontal korteksin yorumlayıcı ağlarına dağılmış izlerden oluşuyordu. Hatırlamak, eski bir dosyayı raftan almak değil, beynin birbirinden uzak bölgelerine dağılmış bu izleri yeniden aynı anda etkinleştirebilmesiydi.

Belki de bu yüzden hiçbir hatırlama, geçmişin birebir geri dönüşü değildi.

Her hatırlama aynı zamanda yeni bir inşaydı.

İnsan geçmişini yalnızca bulmuyor, onu yeniden kuruyordu.

O hâlde psilosibinin yaptığı şey neydi?

Yeni anılar oluşturmak değildi.

Kaybolmuş hücreleri geri getirmek de değildi.

Belki yalnızca birbirleriyle konuşmayı unutmuş sinir ağlarının kısa bir süre için yeniden senkronize olmasını sağlıyordu. Sanki yıllardır birbirinden kopmuş bir orkestranın üyeleri birkaç dakika boyunca yeniden aynı notayı çalabiliyordu. Müzik bitince herkes yeniden sessizliğine dönüyordu.

Ama o birkaç dakikada gerçekten ne oluyordu?

İnsan geçmişini mi görüyordu?

Yoksa yalnızca geçmişe benzeyen bir sinirsel düzen mi oluşuyordu?

Karl'ın zihnini en çok kurcalayan soru buydu.

Çünkü herkes hayatı boyunca aynı cümleyi kuruyordu:

"Hatırladım."

Ama kim gerçekten neyi hatırlıyordu?

Bir insan "Çocukluğumu hatırladım." dediğinde, çocukluğunun yüzde kaçını geri getiriyordu? O sabahın ışığını mı, annesinin sesini mi, odadaki sabunun kokusunu mu, yoksa yıllar içinde defalarca anlattığı için cilalanmış kısa bir hikâyeyi mi?

Belki de iki insan aynı olayı hatırladığını söylerken aslında birbirinden bütünüyle farklı geçmişleri yeniden kuruyordu.

Daha da önemlisi, aynı insan bile aynı anıyı her hatırlayışında biraz değiştiriyor olabilirdi.

O zaman "hatırladım" cümlesi bilimsel olarak ne ifade ediyordu?

Bir olayın tamamını mı?

Yoksa beynin o anda yeniden kurabildiği küçük bir bölümünü mü?

Belki de insan belleğinin en büyük yanılsaması buydu.

Hatırladığını sanmak.

Belki de hiç kimse geçmişini bütünüyle hatırlamıyordu. Herkes yalnızca beyninin o anda yeniden bir araya getirebildiği parçaları "anı" diye adlandırıyordu.

Annesinin psilosibin sonrasında yaşadığı kısa berraklık da belki bunun farklı bir örneğiydi.

Kaybolmuş bir hayat geri dönmüyordu.

Yalnızca dağılmış parçalar, birkaç dakika boyunca yeniden birbirlerini bulabiliyordu.

Ve belki de insan dediğimiz varlık, o kısa buluşmaların toplamından başka bir şey değildi.

İki gün sonra yine telefon açan Jonas "Bu arada, geçen ay Hollanda'daydım" diyordu.

Karl sessizce dinliyordu.

"Senin ilgi alanına girecek birkaç yer gördüm. Psikedelik trüf inziva merkezleri... Dışarıdan bakınca spa oteli gibi görünüyorlar. Sabah meditasyon yapıyorlar, öğleden sonra rehber eşliğinde psilosibin içeren trüf seansları düzenliyorlar. Sonra saatlerce insanlar yaşadıkları deneyimi anlatıyor. Psikologlar, terapistler, nefes eğitmenleri... Hatta bazıları nörobilim makalelerinden söz ediyor. Bilimle mistisizmi aynı çatı altında buluşturmaya çalışıyor gibiler."

Karl yine sessiz kaldı.

Jonas devam etti.

"İnsanların çoğu depresyon, yas ya da yaşam krizleri nedeniyle geliyor. Ama dikkatimi çeken başka bir grup vardı. Alzheimer hastalarının yakınları... Onlarla sohbet ettim. Kimi kendi korkusuyla yüzleşmek için gelmişti, kimi annesi ya da babası için bir umut arıyordu. Açıkçası seni düşündüm."

Telefonun diğer ucunda yalnızca Karl'ın nefes alışları duyuluyordu.

"Bir an aklıma geldi," dedi Jonas. "Böyle bir yere hiç gitmeyi düşündün mü? Ya da... annen için?"

Karl cevap vermeden önce gözlerini kapattı.

Aklına teyzesi Helen geldi.

Yıllar önce mutfakta söyledikleri...

"Sen çare olmadın diye ben çare aramayacak mıyım?"

O gün sesinde öfke değil, tükenmişlik vardı.

Helen gerçekten de Hollanda'daki böyle merkezlerden birine gitmişti. Dönüşte uzun uzun anlatmış, oradaki insanların umutlarından söz etmişti. Kimsenin mucize vaat etmediğini, ama herkesin bir ihtimale tutunduğunu söylemişti.

Karl o zaman da aynı şeyi düşünmüştü.

Şimdi de aynı şeyi düşünüyordu.

"Jonas," dedi sonunda, "çaresizlik, insanı bilimsel olarak savunamayacağı şeylere bile yaklaştırabilir. Bunu yargılamıyorum."

Karşı taraftan ses gelmedi.

"Bir yakınının yavaş yavaş seni unutmasını izlemek..." diye devam etti Karl. "Bunun nasıl bir acı olduğunu yaşamayan anlayamaz. O noktada insanlar olasılık hesabı yapmazlar. Umut hesabı yaparlar."

"Biliyorum."

"Ama bilim umutla çalışmaz."

Karl'ın sesi sakindi.

"Bilim kanıtla çalışır. Bir tedavinin gerçekten işe yaradığını söyleyebilmek için yalnızca birkaç etkileyici hikâye yetmez. Aynı sonucu yüzlerce hastada, kontrollü koşullarda tekrar tekrar görebilmelisin. Aksi hâlde çaresizlik, insanın muhakemesini fark etmeden ele geçirebilir."

Jonas sessizce dinliyordu.

"Psilosibin üzerine yapılan araştırmaları yıllardır takip ediyorum. Bazı sonuçlar gerçekten heyecan verici. Özellikle depresyon, yaşamın son dönemindeki varoluşsal kaygılar ve bazı psikiyatrik hastalıklarda umut veren bulgular var. Alzheimer konusunda ise kısa süreli bilişsel açıklıklar görüyoruz. Bunlar araştırılmaya değer. Ama bugün için elimizde, hastalığı durdurduğunu ya da kaybolan anıları geri getirdiğini söyleyebileceğimiz bir kanıt yok."

Telefonun iki ucunda da kısa bir sessizlik oluştu.

Karl yavaşça ekledi:

"Yine de Helen'i suçlayamam."

Jonas anlamamıştı "Neden?" diye sordu.

"Çünkü o bir bilim insanı değildi."

Karl'ın sesi ilk kez kırılmıştı.

"O, ablasını kaybetmek istemeyen bir kardeşti."

Bir süre ikisi de konuşmadı.

Sonra Karl alçak sesle devam etti.

"Bilim insanı olmak bazen çok acımasız bir meslek, Jonas. Bir insan olarak 'Belki işe yarar.' demek istiyorsun. Ama bilim insanı olarak aynı cümleyi kuramıyorsun. Çünkü biliyorsun ki umut ile kanıt aynı şey değil. İşte en zor sınav da burada başlıyor."

Telefonun diğer ucundan Jonas'ın derin bir nefesi duyuldu.

"Belki de," dedi yavaşça, "bu yüzden sen iyi bir bilim insanısın."

Karl cevap vermedi. Çünkü o an, Helen'in yıllar önce söylediği cümle yeniden kulaklarında yankılanıyordu.

"Sen çare olmadın diye ben çare aramayacak mıyım?"

İlk kez düşündü ki, belki de o cümlenin içinde bilimin cevaplayamayacağı kadar büyük bir insanlık payı vardı.

Karl'ın aklına teyzesi ile yıllar önce yaptıkları uzun bir akşam sohbeti geldi.

Hollanda'dan döndükten birkaç gün sonra elinde küçük bir kutu Belçika çikolatasıyla çıkagelmmişti. Daha montunu çıkarmadan, "Sana anlatacaklarım var," demişti. Sesindeki heyecan, yeni bir keşif yapmış bir insanın heyecanına benziyordu.

"Oraya meraktan gittim, Karl. Mucize aramaya değil."

Saatlerce anlatmıştı.

İnsanların sabah meditasyon yaptıklarını, sonra uzun uzun konuştuklarını, seans öncesinde herkesin neden orada olduğunu tek tek anlattığını söylemişti. Kimileri depresyondan, kimileri yıllardır taşıdığı yas duygusundan, kimileri de ağır hastalıklarla yaşayan yakınlarından söz ediyormuş.

"En çok dikkatimi çeken," demişti, "kimsenin eğlenmek için orada olmamasıydı. Ben öyle sanıyordum. Yanılmışım."

Sonra seanslardan sonraki sohbetleri anlatmıştı.

"Bir kadın vardı. Annesini yıllar önce kaybetmiş. Bana, 'İlk kez onun öldüğünü gerçekten kabul edebildim,' dedi."

"Bir adam ise eşinin Alzheimer hastası olduğunu anlattı. Seansa kendisi katılmış. Bana, 'Eşim değişmedi,' dedi. 'Ama ben değiştim. Artık her gün kaybettiğim kadını değil, o gün hâlâ benimle olan kadını görmeye çalışıyorum.'"

Helen bunları anlatırken gözleri dolmuştu.

"İnsanlar bana mantarların onlara ejderhalar gösterdiğini ya da uzaylılarla konuştuklarını anlatmadılar, Karl."

Gülümsemişti.

"Garip olan şu ki... Hepsi kendilerini anlatıyordu. Sanki mantarlar onlara başka bir evren göstermemişti de yıllardır açamadıkları bir kapıyı aralamıştı."

Karl o gün sabırla dinlemiş ama alışkanlığı gereği hemen itiraz etmişti.

"Bunların hiçbirisi bilimsel kanıt değil, Helen."

Helen başını sallamıştı.

"Biliyorum."

"Tek tek yaşanmış deneyimlerden sonuç çıkaramayız."

"Bunu da biliyorum."

"Kişisel anlatılar bizi kolayca yanıltabilir."

Helen uzun süre sessiz kalmış, sonra Karl'ın hiç unutamadığı o cümleyi söylemişti.

"Karl... Ben sana bilim anlatmıyorum."

Bir an durmuştu.

"Ben sana insanların umutlarını anlatıyorum."

O gün konuşma orada bitmişti.

Yıllar sonra bile Karl, Helen'in bu cümlesini hatırladığında aynı ikilemi hissediyordu. Laboratuvar ona moleküllerin nasıl davrandığını öğretiyordu; Helen ise insanların çaresizlik karşısında nasıl davrandığını göstermişti. İkisi aynı gerçeğin farklı yüzleri miydi, yoksa biri diğerinin yalnızca yanılsaması mıydı?

Bu sorunun kesin bir cevabını, onca yıl nörobilim çalışmasına rağmen hâlâ bulamamıştı.

Unutmanın Belleği

Karl, annesinin odasına girdiğinde ışık değişmişti.

Ne daha parlak, ne daha loş... ama sanki odanın içindeki hava, yıllardır ilk kez aynı yoğunlukta her yere eşit dağılmıştı. Perdeler kapalıydı. Saat, duvarda kendi küçük ritmini sürdürüyordu. Monitörler yoktu bu odada; yalnızca nefesin sayılabildiği bir sessizlik vardı.

Anna, yatağın kenarında oturuyordu.

Bu tek başına bile Karl'ı durdurmaya yetmişti.

Çünkü Anna genellikle ya yataktaydı ya da "başka bir yerde." Zihin dediği şeyin içinde, dışarıdan erişilemeyen bir coğrafyada dolaşıyordu. Ama şimdi oturuyordu. Ellerini dizlerinin üstüne koymuştu. Bakışı sabitti.

Karl bir an, yanlış odaya girdiğini düşündü.

"Anne?" dedi.

Anna başını çevirdi. Yavaşça. Fazla yavaş değil. Fazla hızlı da değil. Normal bir insanın hızında.

"Karl."

İsmi söyledi.

Bu kelime odanın içinde bir şey değiştirdi. Karl bunu fiziksel olarak hissetti. Sanki hava basıncı hafifçe düştü.

"Beni tanıdın mı?" diye sordu Karl, gereksiz bir soru olduğunu bilerek.

Anna kısa bir an sustu. Sonra:

"Tanımak... bazen hatırlamaktan daha zor," dedi.

Karl, cümledeki tuhaf berraklığı fark etti. Bu, yıllardır duymadığı bir dil yapısıydı. Dağınık değildi. Ama fazla da düzgün değildi. Sanki bir yerden geri getirilmişti.

"Bugün nasılsın?" dedi Karl.

Anna gözlerini Karl'ın yüzünden ayırmadan cevap verdi:

"Bugün... uzun değil."

Karl bu cümlede bir şey yakalayamadı. Ama korktuğunu fark etti. Çünkü anlamadığı şeyler bazen en net şeylerdi.

Sonra Anna başını hafifçe yana eğdi.

"Bana bir şey verdiler," dedi.

Karl'ın boğazı kurudu.

O an odadaki tüm olasılıklar daraldı.

"Ne verdiler?" diye sordu.

Anna cevap vermedi hemen. Sanki kelimeyi bulmaya çalışıyordu ama kelime bir nesne gibi odada saklanmıştı.

“Renkleri geri getiren bir şey,” dedi sonunda.

Karl’ın zihninde iki görüntü çarpıştı:

Biri hastane, ilaçlar, klinik notlar... Diğeri ise daha belirsizdi: bir deneme, bir protokol, umutla korku arasında gidip gelen bir karar.

Psilocybin kelimesi Karl’ın zihnine hemen gelmedi. Gelmesi gereken yerden biraz kaymıştı. Sanki o kelime de bu odadaki eşyalar gibi yanlış çekmecedeydi.

“Beni daha net görüyor musun?” dedi Karl, istemeden.

Anna bu soruya gülümsedi.

Ama bu sıradan bir gülümseme değildi. Ne sevinç vardı içinde ne de tanıdıklık. Daha çok bir şeyin çözülmesi gibiydi.

“Seni görüyorum,” dedi. “Ama sen... hep aynı değilsin.”

Karl bir adım geri çekildi.

Bu cümle, hastalığın söylediği bir şey değildi. Fazlasıyla yerindeydi.

Tam o anda Anna’nın bakışı bir an boşaldı.

Sanki bir ışık söndü.

Sonra tekrar yandı.

Ve bu kez sesi değişti.

“Burası... eskiden daha gürültülüydü.”

Karl nefesini tuttu.

“Ne demek istiyorsun?”

Anna, odanın köşesine baktı. Orada hiçbir şey yoktu.

“Bir ev vardı,” dedi. “Ahşap. Merdivenler. Bir çocuk koşuyordu. Ayak sesleri...”

Karl’ın zihni istemsizce “anı geri dönüşü” diye etiketledi bunu. Ama aynı anda başka bir düşünce daha belirdi: bu bir geri dönüş değil, bir tür çağrışım taşmasıydı.

Anna devam etti:

“Ben orada... bekliyordum.”

Son kelimeyi söylediğinde sesi neredeyse normaldi.

Karl bir an için annesinin “geri geldiğini” düşündü.

Sonra Anna gözlerini kırptı.

Ve yüzü yine hafifçe dağıldı.

Sanki aynı yüz, aynı bedende kısa süreliğine misafir olmuştu.

“Anne?” dedi Karl.

Anna ona baktı.

Ama bu bakışta artık önceki açıklık yoktu.

“Sen kimsin?” dedi.

Karl’ın içi bir an boşaldı.

Bu iniş, düşme gibi değildi. Daha çok zeminin altından çekilmesi gibiydi.

Karl bir adım daha yaklaştı.

“Ben Karl’ım,” dedi. “Oğlun.”

Anna başını eğdi. Bu bilgiyle bir şey yapmaya çalışıyordu ama yapamıyordu.

“Karl...” dedi. “Tanıdık bir isim.”

Ve sonra, neredeyse fısıltıyla ekledi:

“Burada bir şey vardı... az önce.”

Karl o “az önce”yi yakaladı.

Çünkü aynı zaman dilimi içinde başka bir şey daha olmuş olabilirdi.

Bir tedavi. Bir deneme. Bir molekül. Bir müdahale.

Ya da hiçbir şey.

Sadece beynin kendi kendine açtığı, sonra yine kapattığı bir kapı.

Karl annesine baktı.

O an karar veremedi:

Az önce gördüğü şey, gerçekten annesi miydi...

Yoksa annesinin hastalığının içinden geçen, geçici bir açıklık mıydı?

Anna yatakta hafifçe geriye yaslandı. Yorgunluk geri geliyordu. Ama bu sıradan bir yorgunluk değildi. Daha çok bir sistemin tekrar düşük güç moduna geçmesi gibiydi.

“Ben seni bir yerde bırakmıştım,” dedi Anna.

Karl cevap veremedi.

Çünkü hangi cümleyi seçerse seçsin, yanlış olacaktı.

Oda yeniden eski haline dönüyordu.

Ama Karl artık biliyordu ki: eski hal, her zaman aynı hal değildi.

Karl uzun süre annesinin yatağının yanında ayakta kaldı. Az önce yaşananların gerçekten yaşanıp yaşanmadığını anlamaya çalışıyordu. Birkaç dakika öncesine kadar birbirini mantıklı biçimde izleyen cümleler kuran kadın gitmiş, yerine yine belleğinin sisleri içinde kaybolan Anna gelmişti. Aynı yüz, aynı gözler, aynı eller... ama bambaşka iki insan.

Nörologların *lucid interval* ya da *paradoksal berraklık* adını verdiği o ender anlardan biri miydi bu? İleri evre Alzheimer ya da başka demans türlerinde bazen, nedeni tam olarak bilinmeyen biçimde, hasta birkaç dakikalığına ya da birkaç saatliğine yeniden kendisi olabiliyordu. Yakınlarını tanıyor, yıllardır kuramadığı kadar anlamlı cümleler kuruyor, hatta unutulduğu sanılan eski anılara ulaşabiliyordu. Sonra bu açıklık, geldiği kadar sessizce kayboluyor; hasta yeniden belleğinin sislerinin içine çekiliyordu. Tıp dünyası bu kısa geri dönüşlerin nedenini hâlâ kesin olarak açıklayamamıştı. Ancak Karl'ın az önce tanık olduğu şey bundan da farklı görünüyordu. Çünkü annesinin söyledikleri yalnızca geçmişti hatırlayan bir insanın sözleri değildi; sanki beyninin derinliklerinde yıllardır birbirinden kopmuş sinir ağları kısa bir süre için yeniden konuşmaya başlamıştı. Yoksa psilosibin, bilim insanlarının henüz açıklayamadığı bambaşka bir pencere mi açmıştı? Belki de ilaç, kaybolduğu sanılan anıları geri getirmiyor; yalnızca onlara ulaşmayı engelleyen kilitlerden birkaçını kısa bir süreliğine gevşetiyordu.

Masanın üzerinde duran küçük ses kayıt cihazını fark etti. Sabah hastaneden gelirken cebine koymuştu. Deney ekibi, beklenmedik bir değişiklik olursa konuşmaların kaydedilmesini istemişti. Cihaz kapalıydı. Parmakları istemsizce cebine gitti. Keşke biraz önce çalıştırmış olsaydı diye düşündü. Annesinin söylediği her cümle şimdi belleğinde hızla bulanıklaşıyordu. İnsan belleğinin ne kadar güvenilmez olduğunu yıllarca okumuştun; şimdi bunu kendi zihninde deneyimliyordu. Birkaç dakika önce duyduğu kelimelerin yerleri değişiyor, tonlamalar siliniyor, bazı ifadeler olduğundan daha anlamlı görünmeye başlıyordu. Bellek, yaşananları kaydetmiyor; her hatırlayışta yeniden yazıyordu.

Tam çıkmak üzereyken Anna yeniden konuştu.

"Perdeyi açma."

Karl olduğu yerde durdu. Elini perdeye uzatmamıştı bile.

"Neden?" diye sordu.

Anna gözlerini açmadan cevap verdi.

"Işık gelince gidiyorlar."

"Kim gidiyor?"

Bu kez cevap gecikti. O kadar gecikti ki Karl artık annesinin yeniden uyuduğunu sandı.

"Hatırladıklarım."

Bu tek kelime Karl'ın sırtından soğuk bir ürperti geçirdi. Hastalığının ilk yıllarında annesi çoğu zaman "seslerden", "gölge insanlardan" söz etmişti. Doktorlar bunları demansın oluşturduğu yanlış algılar olarak değerlendirmişlerdi. Ama bu farklıydı. Bu cümlede halüsinasyonun dağınıklığı değil, bilinçli bir gözlemin sakinliği vardı. Sanki Anna, zihninin çalışma biçimini içeriden seyrediyordu.

Karl perdeyi açmadı.

Odanın yarı karanlığında oturup annesini izlemeye başladı.

Dakikalar boyunca hiçbir şey olmadı. Saatin tık takları, dışarıdan gelen uzaktaki araba sesleri ve Anna'nın düzenli nefesi...

Sonra yaşlı kadın gözlerini açtı.

"Karl."

Bu kez sesi çok daha zayıftı.

"Buradayım."

"Bana bir defter getir."

Karl şaşkınlıkla eğildi.

"Defter mi?"

"Evet."

"Ne yazacaksın?"

Anna başını iki yana salladı.

"Ben değil."

Bir süre sustu.

"Sen yazacaksın."

Karl masasındaki çekmecedен boş bir defterle kalem getirdi. Sayfayı açtı.

"Ne yazmamı istiyorsun?"

Anna tavana bakıyordu.

Sanki tavanda görünmeyen satırları okuyordu.

"Unutma..." dedi.

Karl kalemi kaldırdı.

"Neyi unutmayayım?"

"Unutmanın da bir belleği var."

Karl cümleyi olduğu gibi yazdı.

Kalemini kaldırmadan annesine baktı.

Anna devam etti.

"Beyin..."

Yine durdu.

"...bazı şeyleri kaybetmez."

"Nerede saklar?"

Bu soru neredeyse refleks olarak çıkmıştı ağzından.

Anna çok hafif gülümsedi.

"Saklamaz."

Karl bekledi.

"Sadece ulaşamaz."

Odanın sessizliği yeniden ağırlaştı.

Karl yazdığı cümlelere baktı.

Unutmanın da bir belleği var.

Beyin bazı şeyleri kaybetmez. Sadece ulaşamaz.

Anna gözlerini kapalı tutarken aniden fısıldadı:

"Helen... kapıyı neden kapattın?"

Karl irkildi.

Belki gerçekten bir kapı kapanmıştır.

Belki de zihnindeki başka bir anıdır.

Bir süre sonra Anna çok daha alçak sesle:

"Sadık... bana bakmadın..."

Sonra uzun bir sessizlik.

Ardından:

"İkiniz de sustunuz" der.

Karl hemen not alır.

Anna'nın sesi iyice değişir.

Sanki kırk yıl öncesinden konuşmaktadır.

"Bunu bana söylemeyecektiniz..."

Karl yaklaşır.

Anna devam eder.

"Ben uyumuyordum..."

Sonra gözlerini açmadan mırıldanır:

"Hatırlıyorum... ama hangisi gerçektir, bilmiyorum."

Bunlar bir Alzheimer hastasının kurabileceği sıradan cümleler değildi. Nöropsikoloji derslerinde okuduğu "erişim bozukluğu" kuramını şaşırtıcı ölçüde andırıyordu. Sanki annesi yıllardır beyninin içinde olup bitenleri bilimsel makaleler okumadan tarif ediyordu.

Tam o sırada kapı hafifçe vuruldu.

İçeriye genç hemşire Elif başını uzattı.

"Rahatsız etmiyorum umarım."

Karl sessizce ayağa kalktı.

"Hayır."

Hemşire birkaç adım içeri girdi.

"Hastamız bugün biraz farklı görünüyor."

Karl istemsizce güldü.

"Evet."

"Doktor Bey de biraz önce bunun için beni aradı. EEG kayıtlarını tekrar incelemek istiyor."

Karl'ın kaşları çatıldı.

"Hangi kayıtları?"

"İlaçtan yaklaşık kırk dakika sonra alınan kayıtlar."

"Kayıtlarda ne var?"

Hemşire omuz silkti.

"Detayını bilmiyorum."

Sonra biraz alçak sesle ekledi:

"Ama Profesör Rescher'in de laboratuvara geri çağrıldığını duydum."

Karl'ın kalbi bir an hızlandı.

Rescher...

Eğer Wilhelm Rescher gerçekten hastaneye çağrıldıysa, demek ki yalnızca annesinin davranışları değil, ölçümlerde de beklenmeyen bir şey vardı.

Karl yeniden annesine döndü.

Anna gözlerini kapatmıştı.

Yüzü yine tanıdığı yüze dönüşmüştü; yorgun, kırılgan ve uzak...

Ama yatağın üzerindeki açık defter, biraz önce bu odada bambaşka bir zihnin konuştuğunun sessiz tanığı olarak durmaya devam ediyordu.

Karl, annesinin odasından çıktığında koridorun serinliği yüzüne çarptı. Az önce içeride yaşananlar, hastanenin steril beyaz duvarlarıyla açıklanamayacak kadar sıra dışıydı. Elindeki defteri sıkıca tutuyordu. Sayfalarda yalnızca birkaç cümle vardı ama ona göre bunlar herhangi bir laboratuvar raporundan çok daha değerliydi. Bilim insanları sayılarla çalışırdı; EEG eğrileriyle, fonksiyonel MR görüntüleriyle, istatistiksel anlamlılık düzeyleriyle... Oysa biraz önce annesinin ağzından dökülen birkaç cümle, beynin içinde olup bitenleri grafiklerden daha iyi anlatıyor gibiydi.

Profesör Rescher

Koridorun sonundaki büyük pencereden dışarı baktı. Berlin'in yaz güneşi hastanenin bahçesine eğik bir açıyla vuruyor, yaşlı akçaağaçların gölgeleri kaldırım taşlarının üzerine sessiz desenler çiziyordu. Bahçede yürüyen birkaç hasta, refakatçileriyle ağır adımlarla dolaşüyor, uzaktan bakıldığında sıradan bir yaz gününün huzurunu andıran bir görüntü oluşturuyordu. Oysa Karl biliyordu ki bu binanın odalarında zaman, dışarıdaki dünyadan farklı akıyordu. Burada insanlar yalnızca hastalıklarla değil, anılarının çözülmesiyle mücadele ediyordu.

Tam o sırada telefonu titreşti.

Ekranda tek bir isim belirdi.

Rescher.

Karl derin bir nefes aldı ve çağrıyı cevapladı.

"Profesör."

Karşı taraftan her zamanki sakın ama dikkat kesilmiş ses geldi.

"Annenle görüştüğünü duydum."

"Evet."

"Konuşabildi mi?"

Karl kısa bir sessizlikten sonra, "Konuştu," dedi. "Hem de beklediğimizden çok daha açık konuştu."

Rescher hemen yeni bir soru sormadı. Karl onu tanıyordu. Sessizlikleri de soru sormanın bir parçasıydı. Karşısındaki insanın kendi kendine anlatmaya devam etmesini beklerdi.

"İsmimi söyledi," diye devam etti Karl. "Beni tanıdı. Sonra bazı cümleler kurdu. Bellek hakkında... unutmak hakkında..."

"Kaydettin mi?"

Karl gözlerini kapadı.

"Hayır."

Telefonun diğer ucunda birkaç saniye sessizlik oldu.

"Bu kötü."

"Biliyorum."

"Ama yine de bana duyduğun her şeyi, kelimesi kelimesine anlat."

Karl hastane koridorundaki boş bekleme salonuna geçti. Defteri açtı. Yazdığı cümleleri okumaya başladı.

""Unutmanın da bir belleği vardır.' Sonra... 'Beyin bazı şeyleri kaybetmez. Sadece ulaşamaz.'"

Telefonun diğer ucundan hiçbir ses gelmedi.

Karl konuşmasını sürdürdü.

"Bir de 'Renkleri geri getiren bir şey verdiler' dedi. Daha sonra eski bir evden söz etti. Ahşap merdivenlerden. Koşan bir çocuktan."

Rescher sonunda konuştu.

"Başka?"

" 'Ben seni bir yerde bırakmıştım' dedi."

Bu kez profesörün nefes alışını duyabildi.

"İlginç..."

"Neden ilginç?"

"ünkü bunlar rastgele cümleler değil."

Karl duvara yaslandı.

"Ben de öyle düşündüm."

"Hayır," dedi Rescher. "Sen onların anlamlı olduğunu düşündün. Ben ise belirli nörobilişsel katmanlardan geldiğini düşünüyorum."

Karl sustu.

Rescher açıklamaya başladı.

"Alzheimer'da en erken bozulan yapılardan biri hipokampüstür. Yeni anılar oluşturmak ve eski anılara erişmek giderek zorlaşır. Ama beynin tamamı aynı hızda çökmez. Bazı ağlar yıllarca sessiz kalabilir."

"Yani?"

"Bazen erişim mekanizması birkaç dakikalığına yeniden çalışabilir."

"Psilosibin bunu yapabilir mi?"

Telefonun diğer ucunda kısa bir duraksama oldu.

"Kesin konuşamayız."

"Bilim insanları bu cevabı vermeyi sever."

Rescher hafifçe güldü.

"Çünkü doğru cevap genellikle budur."

Karl da istemeden gülümsedi.

Profesör devam etti.

"Fakat bugün gördüğümüz şey yalnızca geçici bilinç açıklığı olmayabilir."

Karl'ın dikkati yeniden toplandı.

"Ne demek istiyorsunuz?"

"EEG kayıtlarında beklemediğimiz bir senkronizasyon ortaya çıktı."

"Senkronizasyon?"

"Evet. Özellikle frontal ve temporal bölgeler arasında."

Karl'ın aklına hemen onlarca makale geldi. Normalde birbirinden kopuk çalışan sinir ağlarının yeniden eş zamanlı hale gelmesi...

"Bu daha önce görüldü mü?"

"Hayvan deneylerinde bazı ipuçları vardı."

"İnsanlarda?"

"Bu düzeyde değil."

Koridor bir anda daha sessiz görünmeye başladı.

Karl pencereye doğru yürüdü.

"Profesör..."

"Efendim."

"Ya annem gerçekten bazı anılara ulaşmaya başladıysa?"

Rescher bu kez çok yavaş konuştu.

"İşte tam bu yüzden aceleyle umutlanmamalıyız."

"Neden?"

"Çünkü ulaşmak ile geri getirmek aynı şey değildir."

Karl bu cümlelerin ağırlığını hissetti.

Profesör birkaç saniye sustu. Karl, telefonun diğer ucundan yalnızca nefes alışını duyabiliyordu. Rescher, önemli bir şey söylemeden önce hep böyle yapardı. Sanki doğru cümleyi kurmadan önce zihnindeki bütün gereksiz kelimeleri ayıklıyordu.

"Eski bir kütüphaneyi düşün," dedi sonunda. "Yüz binlerce kitabın bulunduğu büyük bir kütüphane... Çocukluğundan bugüne kadar yaşadığın her anı, duyduğun her ses, her yüz, her korku, her sevinç o raflarda duruyor olsun."

Karl sessizce dinliyordu.

"Şimdi hayal et," diye devam etti profesör. "Kütüphanedeki kitapların hiçbirisi yanmamış. Hiçbiri çalınmamış. Hepsi yerinde duruyor. Fakat rafların yerini gösteren katalog tamamen yok olmuş. Koridorların numaraları silinmiş, haritalar kaybolmuş, yön tabelaları sökülmüş."

Karl gözlerini kapattı. Anlatılanları zihninde canlandırıyordu.

"Böyle bir kütüphaneye girersen ne olur?" diye sordu Rescher.

"Kitaplar orada olduğu hâlde onları bulamam."

"Aynen öyle."

"İnsanlar Alzheimer'ı uzun yıllar boyunca kitapların tek tek yakıldığı bir kütüphane gibi düşündü," dedi Rescher. "Sanki anılar tamamen yok oluyor, geriye yalnızca küller kalıyordu. Oysa son yıllarda bazı nörobilimciler farklı bir olasılığı tartışmaya başladı. Bellek araştırmacıları Endel Tulving ve Daniel Schacter, bir anının beyinde depolanmasıyla ona yeniden ulaşmanın aynı süreç olmadığını gösterdiler. Schacter, belleğin her hatırlayışta yeniden kurulduğunu; Tulving ise doğru ipuçları olmadan sağlam bir anıya bile ulaşamayabileceğini savundu. Richard Morris ve çalışma arkadaşları ise hipokampusun, anıları depolayan bir kasa olmaktan çok, onlara giden yolları düzenleyen bir kavşak gibi çalıştığını ortaya koyan deneyler yaptılar.

Rescher birkaç saniye sustu.

"Sonra daha da ilginç bir gelişme yaşandı," diye devam etti. "MIT'de çalışan Nobel ödüllü nörobilimci Susumu Tonegawa, farelerin beynindeki belirli hafıza hücrelerini—engram adı verilen hücre topluluklarını—optogenetik yöntemlerle tek tek işaretlemeyi başardı. Hayvanlar normal koşullarda unuttukları sanılan bir olayı hatırlayamıyordu. Ama aynı hücreler ışıkla yeniden etkinleştirildiğinde, o anıya ait davranışlar geri dönüyordu. Bu deneyler bize şunu düşündürdü: Bazen sorun anının kaybolması değil, beynin ona ulaşamamasıdır."

Profesör Karl'a şöyle dedi:

"Elbette bunların hiçbiri Alzheimer'ın çözüldüğü anlamına gelmiyor. İnsan beyni fare beyninden çok daha karmaşık. Ama bu çalışmalar önemli bir kapı açtı. Belki de bazı hastalarda anılar gerçekten silinmiyor; yalnızca onlara ulaşan sinir ağları sessizleşiyor. Eğer öyleyse, tedavi yeni anılar yaratmak değil, eski anılara giden yolları yeniden çalıştırmak olabilir."

Profesör hafifçe gülümseyerek ekledi:

"İşte bu yüzden sana kütüphane benzetmesini yaptım. Belki kitaplar hâlâ raflarda duruyor. Kaybettiğimiz şey, rafların yerini gösteren katalogdur."

Karl bu cümlenin üzerinde düşündü. Son aylarda okuduğu makaleler gözünün önünden geçti. Hipokampus, kortikal ağlar, sinaptik bağlantılar, erişim bozuklukları... Bir anda bütün parçalar aynı resmin içine yerleşmeye başlamıştı.

Rescher konuşmayı sürdürdü.

"Şimdi düşün. Bir gün biri gelir ve sana o devasa kütüphanede yalnızca tek bir rafın yerini gösterir. Oraya yürür, yıllardır kayıp sandığın birkaç kitabı yeniden bulursun. Sayfalarını açar, okursun. Hatta onların gerçekten hiç kaybolmadığını fark edersin."

Karl istemsizce annesini düşündü. Birkaç dakika önce kendisine ismiyle seslenişini... Ardından kurduğu o tuhaf ama son derece anlamlı cümleleri...

"Fakat..." dedi profesör, "...bu, bütün kütüphanenin geri döndüğü anlamına gelmez."

Telefonun diğer ucunda kısa bir sessizlik oluştu.

"Bulduğun yalnızca birkaç raftır. Geri kalan milyonlarca kitap hâlâ oradadır; ama sen onlara ulaşamazsın. İşte en büyük tehlike de burada başlar. İnsan zihni, bulduğu birkaç kitabın heyecanıyla bütün kütüphanenin kurtulduğunu sanır."

Karl başını hafifçe öne eğdi.

Bilim insanı olarak bunun ne kadar doğru olduğunu biliyordu. Tarih, tek bir olağanüstü gözlemi erken bir zafere dönüştüren araştırmacıların öyküleriyle doluydu. Birkaç başarılı vaka, binlerce başarısız denemenin önüne geçiyor; umut, çoğu zaman verilerin söylemediği şeyleri söylemeye başlıyordu.

Telefon kapandıktan sonra Karl uzun süre bulunduğu yerde kıpırdamadan kaldı.

Koridordan insanlar geçiyor, uzakta bir sedyenin tekerlekleri yankılanıyor, hastanenin gündelik hayatı bütün sıradanlığıyla sürüyordu. Ama Karl'ın zihninde yalnızca o kütüphane vardı.

Acaba annesinin belleğinde de gerçekten böyle devasa bir kütüphane mi duruyordu?

Belki çocukluğunun kokuları, gençliğinin şarkıları, babasının sesi, ilk aşkı, Karl'ın doğduğu gün, birlikte geçirdikleri tatiller... Hepsi hâlâ bir yerlerdeydi. Sessiz, karanlık raflarda bekliyor; yalnızca kimsenin yolunu bulamadığı koridorların sonunda duruyorlardı.

Profesör haklıydı.

Bilim, tek bir olağanüstü gözlemden mucize üretmezdi. Birkaç dakikalık berraklık, bir tedavinin bulunduğu anlamına gelmezdi. Ama bazen bilim, bir mucizeyi değil, doğru soruyu bulduğu anda ilerlemeye başlardı.

Karl ilk kez, belki de asıl sorunun "Anılar nereye gidiyor?" olmadığını düşündü.

Belki doğru soru şuydu:

Onlara yeniden ulaşmanın yolu gerçekten var mıydı?

Ama yine de zihninin derinliklerinde bastıramadığı bir düşünce dolaşıyordu.

Belki de insan belleği, şimdiye kadar sandıklarından çok daha dirençliydi.

Belki Alzheimer, anıları tamamen yok etmiyor; yalnızca onlara giden yolları kapatıyordu.

Ve belki de ilk kez biri, o kapalı yolların kilidine birkaç dakikalığına da olsa doğru anahtarı dokundurmuştu.

Karl elindeki deftere yeniden baktı

Sayfada annesinin söyledikleri hâlâ duruyordu.

Kelimeler değişmemişti.

Değişen, artık onları okuyan kişinin zihniydi.

Karl, akşam saatlerinde laboratuvara döndüğünde binanın büyük bölümü boşalmıştı. Gündüzün telaşlı ayak sesleri yerini klimaların kesintisiz uğultusuna bırakmıştı. Koridor boyunca sıralanan cam laboratuvarların çoğunda ışıklar sönmüş, yalnızca birkaç odada bilgisayar ekranlarının mavimsi parıltısı görünür olmuştu. Berlin'de yaz günleri geç kararsa da araştırma merkezinin içinde zamanın mevsimlerle pek ilgisi yoktu. Burada saatler güneşe göre değil, deney protokollerine göre ilerliyordu.

Wilhelm Rescher'in odasının kapısı aralıktı.

Karl içeri girdiğinde profesör, üç büyük monitörün önünde oturmuş, EEG kayıtlarını saniye saniye inceliyordu. Ekranlarda birbirine paralel uzanan onlarca ince çizgi, dışarıdan bakan biri

için yalnızca anlamsız dalgalanmalardan ibaretti. Ama Rescher'in yüzündeki dikkat, o çizgilerin içinde insan gözünün kolayca göremeyeceği bir hikâye bulunduğunu gösteriyordu.

Profesör başını kaldırmadan konuştu.

"Geldin."

"Evet."

"Otur."

Karl sessizce karşısındaki sandalyeye geçti.

Rescher birkaç saniye daha ekranlara baktıktan sonra görüntüyü durdurdu. Ekranın sağ üst köşesinde zaman damgası görünüyordu.

14:17:42

"Psilosibin uygulamasından tam kırk üç dakika sonra."

Karl ekrana yaklaştı.

"Burada ne görüyorsunuz?"

Rescher, grafiklerin belirli bir bölümünü işaret etti.

"Buraya dikkat et."

Karl çizgilere baktı ama ilk bakışta olağan dışı hiçbir şey seçemedi.

"Bir şey göremiyorum."

"Çünkü yanlış yere bakıyorsun."

Profesör ikinci ekranı açtı. Bu kez aynı zaman aralığının beyin bölgeleri arasındaki fonksiyonel bağlantı haritası görünüyordu. Birkaç dakika önce birbirinden kopuk görünen ağlar, kısa bir süre için ince ışıklı çizgilerle birbirine bağlanmıştı.

Karl istemsizce öne eğildi.

"Bu..."

"Evet."

"Sanki bağlantılar yeniden kurulmuş."

"Tam olarak yeniden kurulmuş demeyelim."

"Ama?"

"Yıllardır sustuğunu düşündüğümüz bazı ağlar, birkaç dakika boyunca birbirleriyle konuşmuş."

Karl'ın gözleri ekrandan ayrılmıyordu.

"Bu mümkün mü?"

Rescher hafifçe gülümsedi.

"Bilimde en tehlikeli cümle 'Bu mümkün değil.' cümlesidir."

Odanın sessizliği içinde bilgisayar fanlarının sesi duyuluyordu.

Profesör ayağa kalktı. Kitaplığın önüne yürüdü. Raflardan ince, eskimiş bir kitap aldı. Kitabın kapağında İngiliz nöropsikolog Donald Hebb'in adı yazıyordu.

"Biliyor musun," dedi, "sinirbilim uzun yıllar belleği bir arşiv gibi düşündü."

Karl başını salladı.

"Dosyaların saklandığı bir depo."

"Evet. Sonra bunun yanlış olduğunu fark ettik."

Kitabı yeniden yerine koydu.

"Bellek bir depo değil."

Karl cümlenin devamını bekledi.

"Bellek yaşayan bir süreç."

Masasına döndü.

"Her hatırladığında anıyı yeniden inşa edersin."

Karl annesiyle yaptığı konuşmayı düşündü.

"Yani hatırlamak, geçmişini okumak değil..."

"...onu yeniden yazmaktır."

Bu cümle Karl'ın zihninde yankılandı.

O anda annesinin odasında yaşadığı küçük ayrıntılar yeniden gözünün önüne geldi. Perdenin açılmamasını istemesi... "Işık gelince gidiyorlar." demesi... Sonra o eski ahşap ev... Merdivenlerden koşan çocuk...

Birden irkildi.

"Profesör..."

"Evet?"

"Ya annem anılarını hatırlamıyorduydu?"

Rescher dikkatle baktı.

"Ne demek istiyorsun?"

"Ya onları yeniden kuruyorduysa?"

Profesör cevap vermedi.

Karl düşüncelerini toparlamaya çalıştı.

"Bellek eksik parçaları sürekli tamamlıyorsa... psilosibin belki de yalnızca eski dosyaları açmıyor."

"Devam et."

"Belki farklı zamanlara ait parçaları yeniden birbirine bağlıyor."

Rescher'in yüzündeki ifade değişti.

İlk kez öğrencisini değil, meslektaşını dinler gibi bakıyordu.

"İlginç."

Karl heyecanlandığını fark etti.

"Annemin söylediği bazı cümleler çocukluğuna ait gibiydi. Bazıları bugüne. Bazıları ise neredeyse felsefiydi. Sanki beyni tek bir zaman diliminde çalışmıyordu."

Profesör pencereye yürüdü.

Dışarıda güneş yavaş yavaş batıyordu.

"Alzheimer'ı hep kaybolma hikâyesi olarak anlattık."

Karl sessizce dinliyordu.

"Belki de eksik anlattık."

Arkasını dönmeden devam etti.

"Belki bu hastalık yalnızca unutmak değildir."

Odadaki sessizlik daha da derinleşti.

"Belki zamanın beyindeki düzeninin bozulmasıdır."

Karl bu cümleyi zihninde birkaç kez tekrarladı.

Zamanın beyindeki düzeninin bozulması...

Rescher yeniden masasına döndü.

"Yarın yeni testler yapacağız."

"Hangi testler?"

"Konuşma analizleri. Duygusal çağrışım haritaları. Eski fotoğraflar. Müzikler. Kokular."

"Koku da mı?"

Profesör başını salladı.

"Koku, belleğin en eski kapılarından biridir."

Karl annesinin yıllar önce yaptığı tarçınlı elmalı keki hatırladı. Daha fırından çıkmadan bütün evi dolduran o koku... Çocukluğunun neredeyse tamamı tek bir nefesin içine sığabiliyordu.

Rescher bilgisayar ekranını kapattı.

"Fakat bir konuda kendini hazırlaman gerekiyor."

"Neye?"

"Yarın annen hiçbir şey hatırlamayabilir."

Karl başını eğdi.

"Bunu biliyorum."

"Hayır."

Profesörün sesi yumuşamıştı.

"Bilim insanı olarak biliyorsun."

Kısa bir sessizlik oldu.

"Ama oğul olarak hâlâ inanmıyorsun."

Karl cevap veremedi.

Çünkü bunun doğru olduğunu biliyordu.

İçinde iki ayrı insan yaşıyordu.

Biri, istatistiksel anlamlılık düzeyi yüzde beşin altında olmayan hiçbir sonuca güvenmeyen araştırmacıydı.

Diğeri ise annesinin birkaç dakika boyunca yeniden "anne" olmasının, bütün bilimsel kuşkularından daha değerli olduğuna inanan küçük çocuktü.

Ve o gece, laboratuvardan çıkarken Karl ilk kez şu ihtimali düşündü:

Belki de bu araştırmanın sonunda bulacakları en önemli şey, Alzheimer'ın tedavisi olmayacaktı.

Belki bulacakları şey, insan belleğinin sandıklarından çok daha inatçı, çok daha dirençli ve çok daha gizemli olduğuydu.

Anılar bazen sessizleşebilirdi.

Kaybolabilir, birbirine karışabilir, yanlış kapıları çalabilir, yıllarca ulaşılmaz kalabilirdi.

Ama belki de gerçekten hiçbir yere gitmiyorlardı.

Sadece, bir gün yeniden bulunacakları ana kadar, beynin kimsenin haritasını çıkaramadığı derin koridorlarında sessizce bekliyorlardı. Bu düşünce, Karl'ın zihnine ilk kez umutla bilimin aynı cümlede buluşabileceğini fısıldıyordu. Ancak o, bu fısıltıya henüz "keşif" adını vermeye cesaret edemedi. Çünkü bilimin de hayatın da en büyük yanılgıları, çoğu zaman umutla başlayan cümlelerden doğuyordu.

Telefonu cebine koymasının üzerinden on dakikadan az geçmişti. Karl, laboratuvarın sessiz toplantı odasında annesinin söylediklerini defterine yeniden yazmaya çalışıyordu. Her cümlenin yanına küçük notlar düşüyor, hangi sözcüğü hangi tonlamayla söylediğini hatırlamaya uğraşıyordu. Hafıza üzerine çalışan biri olarak kendi belleğine güvenmemesi gerektiğini biliyordu. İnsan zihni, yaşananları olduğu gibi saklamıyor; her hatırlayışta onları yeniden biçimlendiriyordu.

Telefon yeniden çaldı.

Ekranda gördüğü isim, onu şaşırtmadı ama düşündürdü.

Helen.

Karl birkaç saniye telefona baktı. Teyzesi kolay kolay telefon açan biri değildi. Özellikle gündüz saatlerinde. Çağrıyı cevapladı.

"Merhaba teyze."

Karşı taraftan yumuşak ama gergin bir ses geldi.

"Annen nasıl Karl?"

Karl sorunun doğrudan gelişine şaşırdı.

"İdare ediyor."

Helen hemen ikinci soruyu sordu.

"Bugün deney yapılacaktı... değil mi?"

Karl'ın kaşları hafifçe çatıldı.

"Evet."

"Nasıl geçti?"

Karl kısa bir sessizlikten sonra konuşmaya başladı.

"Beklediğimizden farklı geçti. Bir süre beni tanıdı. Adımı söyledi. Mantıklı cümleler kurdu. Sonra yine kayboldu."

Telefonun diğer ucunda derin bir nefes duyuldu.

"Gerçekten seni tanıdı mı?"

"Evet."

"Konuşabildi mi?"

"Evet."

"Neler söyledi?"

Karl, annesinin kurduğu cümlelerden birkaçını anlattı. "Unutmanın da bir hafızası vardır," dediğini... "Beyin bazı şeyleri kaybetmez, sadece ulaşamaz," sözünü... Eski ahşap evden ve merdivenlerde koşan çocuktan bahsetmesini...

Helen uzun süre hiçbir şey söylemedi.

Karl, hattın koptuğunu sandı.

"Teyze..."

"Dinliyorum."

Sesinde belli belirsiz bir titreme vardı.

"Bir şey hatırladı mı?" diye sordu sonunda.

Karl soruyu garipsedi.

"Hayır. Daha doğrusu... kesin bir şey söylemek zor."

Helen yeniden sustu.

Sonra beklenmedik bir soru sordu.

"Baban orada mı?"

"Hayır."

"Ona haber verdin mi?"

"Henüz değil."

"Verirsin..."

Kısa bir duraksamanın ardından ekledi:

"Bilmesi gerekir."

Telefon kapandıktan sonra Karl bir süre ekrana baktı.

Konuşmada tuhaf bir şey vardı.

Helen'in merakı yalnızca Anna'nın sağlık durumuyla ilgili değildi. Sanki öğrenmek istediği başka bir şey vardı; ama adını koyamadığı, doğrudan soramadığı bir şey...

Bu düşünce zihninde birkaç dakika dolaştıktan sonra yeniden notlarına döndü.

Yarım saat kadar geçmişti.

Telefon yeniden çaldı.

Bu kez ekrandaki babasıydı.

Sadık.

Karl çağrışı açar açmaz babasının sesi duyuldu.

"Annen nasıl?"

Karl istemsizce saate baktı.

Henüz kendisi arayamamıştı.

"İyiym bile demedi, doğrudan annemi sordu," diye düşündü.

"Bugün biraz farklıydı baba."

"Nasıl farklı?"

Karl aynı şeyleri bir kez daha anlatmaya başladı. Annesinin kendisini tanımasını, kurduğu cümleleri, birkaç dakikalık şaşırtıcı berraklığı...

Sadık dikkatle dinledi.

Araya hiç girmede.

Sonunda yalnızca tek bir soru sordu.

"Sonra yine unuttu mu?"

"Evet."

Telefonun diğer ucundan derin bir iç çekiş duyuldu.

"Demek yine kısa sürdü."

Karl bu cümlede duraksadı.

"Yine mi?"

Sadık hemen toparladı.

"Doktorlar daha önce de böyle kısa açıklıklar olabileceğini söylemişlerdi."

Karl bir şey demedi.

Babasının sesi sakın görünüyordu ama içinde bastırılmış bir hayal kırıklığı vardı.

"Profesör ne diyor?"

"Kesin konuşmuyor. EEG kayıtlarını yeniden inceliyorlar."

"Umut var mı?"

Karl pencereye yürüdü.

Dışarıda akşam güneşi hastane bahçesinin üzerine uzun gölgeler bırakıyordu.

"Bilim insanı olarak konuşursam..."

Sadık hafifçe güldü.

"...oğul olarak konuş."

Karl da istemeden gülümsedi.

"Oğul olarak umut etmek istiyorum."

Telefonun iki ucunda da birkaç saniye sessizlik oldu.

Sonunda Sadık yavaşça, "Ben de" dedi.

Görüşme bittikten sonra Karl telefonu masaya bıraktı.

İki konuşma zihninde yan yana duruyordu.

Önce Helen aramıştı.

Yaklaşık yarım saat sonra babası.

Babası, deneyin yapıldığını ve annesinin kısa süreliğine kendisini tanıdığını biliyordu. Bunu ona söyleyen kişi büyük olasılıkla Helen'di. Başka kim olabilirdi ki?

Karl bu bağlantıyı kurmakta zorlanmadı.

Ama bunu garipsemedi.

Yıllardır aile içinde haberler böyle dolaşırdı. Birinin öğrendiğini, kısa süre sonra diğerleri de öğrenirdi.

Yine de aklının bir köşesinde küçük bir soru işareti belirdi.

Helen'in sesindeki o tuhaf heyecan neydi?

Neden özellikle, "Bir şey hatırladı mı?" diye sormuştu?

Karl bu sorunun üzerinde fazla durmadı.

Henüz değil.

Çünkü bazı soruların cevabı, insan hazır olmadan önce karşısına çıksa bile, zihin onları görmezden gelmeyi seçerdi.

Karl, annesinin odasından çıktıktan sonra koridorun sonundaki büyük pencerede durdu. Hastanenin bahçesinde rüzgâr, yaz güneşinin altında ağır ağır sallanan ıhlamur ağaçlarının yapraklarını titretiyordu. Birkaç dakika önce annesiyle yaşadığı konuşma zihninden çıkmıyordu.

Söylediği her cümleyi yeniden kuruyor, her kelimenin ardında gizli bir anlam arıyordu. Tam yürümeye başlayacağı sırada karşı koridordan hemşire Elif geldi. Elinde birkaç hasta dosyası vardı. Karl'ı görünce gülümsedi.

"Profesör Rescher sizi arıyordu," dedi. "Laboratuvara geçmeden önce uğrarsanız iyi olur."

Karl başını salladı.

"Bir dakika vaktiniz var mı?"

"Tabii."

Karl birkaç saniye düşündü. Soracağı şeyin tıbbi bir konuyla ilgisi yoktu. Ama nedense bu soruyu Elif'ten duymak istiyordu.

"Size garip bir soru soracağım."

Elif gülümsedi.

"Hastanede garip sorulara alışığım."

Karl hafifçe güldü.

"Babamın adı Sadık."

"Evet."

"Türkçede tam olarak ne anlama geliyor?"

Elif dosyaları göğsüne yasladı.

"Aslında çok güzel bir isimdir."

Karl sessizce dinlemeye başladı.

"'Sadık' sözcüğü Arapça kökenlidir ama Türkçede yüzyıllardır kullanılan en eski isimlerden biridir. Kelime yalnızca 'dürüst' demek değildir. Biz Türkçede 'sadık insan' dediğimizde, verdiği sözü tutan, güven veren, kolay kolay vazgeçmeyen, ihanet etmeyen birini kastederiz. Bir dost için de kullanılır, bir eş için de, bir evlat için de."

Karl başını hafifçe eğdi.

"Yani yalnızca doğruyu söyleyen biri değil."

"Hayır."

Elif'in sesi yumuşadı.

"Doğruluk bunun yalnızca bir parçasıdır. Sadakat biraz daha derin bir şeydir. İnsanın şartlar değişse bile yanında kalmasıdır. Menfaati bittiğinde sırtını dönmemesidir."

Karl düşünceli bir ifadeyle pencereye baktı.

Elif devam etti.

"Bizde 'sadık dost' diye bir söz vardır. Yıllar geçse de seni unutmayan, zor gününde ilk gelen insandır. Bir de 'sadık yâr' denir. Hayat ne getirirse getirsin yanında kalan eş anlamında kullanılır."

Karl'ın yüzünde belli belirsiz bir gülümseme oluştu.

"İlginç..."

"Bir de işin kültürel tarafı var," dedi Elif. "Eskiden insanlar çocuklarına isim verirken sadece kulağa hoş gelsin diye vermezlerdi. İsmi, çocuğun karakterine dua gibi eşlik edeceğine inanırlardı. 'Sadık' ismi de sahibinin güvenilir, vefalı ve sözüne bağlı biri olması dileğiyle konulurdu."

Karl bir süre hiçbir şey söylemedi.

Sonra alçak sesle sordu:

"Peki ya insan, adına layık olamazsa?"

Elif şaşkınlıkla Karl'a baktı.

"Bence hiçbir isim insanı bütünüyle tarif edemez."

"Neden?"

"Çünkü isimler bize bir yön gösterir; ama hayat o yolu takip edip etmeyeceğimize kendimiz karar veririz."

Koridor birkaç saniye sessizliğe gömüldü.

Karl'ın aklına babası geldi. Yıllardır annesinin hastalığı boyunca gösterdiği sabır... Hastanede geçirdiği sayısız gece... Bir şikâyetle bulunmadan sürdürdüğü hayat...

Sonra, istemeden Helen'i düşündü.

Annesinin birkaç dakika önce söylediği dağınık cümleler yeniden zihninde dolaşmaya başladı.

"Ben seni bir yerde bırakmıştım..."

Bir isim...

Bir anlam...

Bir insan...

Acaba bunlar her zaman aynı hikâyeyi mi anlatıyordu?

Karl bu sorunun cevabını bilmiyordu.

Ama ilk kez, babasının adını yalnızca bir isim olarak değil, taşıdığı anlamın ağırlığıyla birlikte düşünmeye başlamıştı. Bu ağırlığın altında ezilen yalnızca sözcük değildi; bazen bir ömür de olabiliyordu.

Hatırlama

Berlin sonbaharı, üniversitenin eski taş binalarına gri bir sessizlik bırakmıştı. Charité'nin tarihi amfilerinden biri, her zamanki gibi ders başlamadan birkaç dakika önce uğultuyla doluydu. Tıp öğrencileri, nörobilim araştırmacıları ve psikoloji yüksek lisans öğrencileri sıralara yerleşirken projektörün beyaz ışığı kürsünün arkasındaki perdeye düşüyordu. İlk slaytta tek bir sözcük vardı.

HATIRLAMA

Profesör Rescher ağır adımlarla kürsüye geldi. Saçları artık neredeyse tamamen beyazlamıştı. Elindeki eski deri dosyayı masaya bıraktı, öğrencilerine uzun uzun baktı ve hiçbir şey söylemeden birkaç saniye bekledi.

"Bugün," dedi sonunda, "beyni değil, insanı konuşacağız."

Amfideki uğultu tamamen kesildi.

"Çoğunuz nörobilim okumaya nöronları, sinapsları, proteinleri ve genleri öğrenmek için geldiniz. Bunların hepsi önemlidir. Fakat size bir soru soracağım."

Perdeye ikinci slayt yansıdı.

Bir insanı insan yapan nedir?

"Beyni mi? Kalbi mi? DNA'sı mı? Yoksa anıları mı?"

Kimse cevap vermedi.

Rescher hafifçe gülümsedi.

"Bu sorunun cevabını iki bin beş yüz yıl önce Yunanlılar aramıştı."

Yeni slaytta antik bir kadın figürü belirdi.

"Bu gördüğünüz, Mnemosyne'dir. Hafıza tanrıçası."

Bir öğrenci not almaya başladı.

"Mitoloji bize şaşırtıcı bir şey söyler. Zeus'un Mnemosyne ile dokuz gece geçirmesinden sanatın ve bilimin dokuz ilham perisi doğar. Eski Yunanlılar şunu söylemek istiyordu: Hafıza olmadan ne sanat vardır ne bilim ne de uygarlık."

Profesör kısa bir sessizlik verdi.

"Bugün buna itiraz edecek tek bir nörobilimci tanımıyorum."

Slayt değişti.

Bu kez karanlık bir nehir görünüyordu.

"Lethe."

Rescher kelimeyi yavaşça telaffuz etti.

"Yeraltı dünyasının unutma nehri. Ölüler bu sudan içer ve geçmişlerini tamamen kaybederler."

Sonra elindeki lazer işaretleyiciyi kapattı.

"şimdi size garip bir soru soracağım."

Sınıfa doğru yürüdü.

"Alzheimer hastalığı Lethe midir?"

Öğrenciler birbirlerine baktılar.

"Bazen laboratuvarda çalışırken bunu düşünürüm. Bir hasta önce torununun adını unuttur. Sonra evinin yolunu. Sonra eşinin yüzünü. En sonunda aynaya baktığında kendisini tanıyamaz."

Amfide derin bir sessizlik oluştu.

"Mitoloji bunu bir nehirle anlatıyordu. Biz ise bugün bunu hipokampus, sinaptik dejenerasyon, amiloid plaklar, tau proteinleri ve bozulan nöral ağlarla açıklıyoruz. Dilimiz değişti. Ama hikâye aynı kaldı."

Perdeye bu kez renkli bir beyin görüntüsü yansdı.

"İşte burası hipokampus. Yeni anıların büyük kısmı burada şekillenir. Eğer burası hasar görürse geçmiş tamamen silinmez; fakat yeni anılar tutunacak yer bulamaz. Hafıza bir kitap değildir. Her hatırlayışta yeniden yazılan canlı bir süreçtir."

Öğrencilerden biri elini kaldırdı.

"Profesör, o zaman unutilan anılar gerçekten kayboluyor mu?"

Rescher gözlüğünü çıkarıp masaya bıraktı.

"İşte nörobilimin bugün hâlâ tam cevap veremediği soru budur."

Bir an durdu.

"Belki de anılar, beynimizin içinde saklanan cansız dosyalar değildir. Belki onlar da canlıdır; çoğalırlar, birbirleriyle birleşirler, mutasyona uğrarlar, bazen yıllarca uyurlar ve uygun koşullar oluştuğunda yeniden uyanırlar. Michael Levin'in söylediği gibi hafıza yalnızca nöronların içi olmayabilir. Eğer yaşamın kendisi hatırlıyorsa, geçmiş hiçbir zaman gerçekten geçmiş değildir. Belki de bazı anılar hiçbir zaman kaybolmaz. Sadece onlara ulaşan yollar   ker."

Bu cümle amfide yankılanır gibi oldu.

"Eğer doğru kapıyı bulabilirseniz, yıllardır sessiz kalan bir çocukluk kokusu, elli yıl önce söylenmiş bir şarkı ya da çoktan öldüğünü sandığınız bir yüz yeniden ortaya çıkabilir."

Son slaytta iki antik kaynak resmi vardı. Birinin altında "Lethe", diğerinin altında ise "Mnemosyne" yazıyordu.

"Mitolojide iki pınar vardır. Birinden içerseniz unutursunuz. Diğerinden içerseniz hatırlarsınız."

Profesör Rescher yavaşça öğrencilerine baktı.

"Biz nörobilimciler yıllardır Lethe'nin nasıl çalıştığını anlamaya uğraşıyoruz. Belki de asıl görevimiz, Mnemosyne'nin kapısını yeniden açmaktır."

Zil çaldı. Öğrenciler notlarını toplamaya başladı. Fakat Rescher kürsüden inmedi. Gözleri bir süre boş sıralara takılı kaldı. Son yıllarda laboratuvarında gördüğü Alzheimer hastaları birer birer zihninden geçti. Bazıları çocuklarının adını unutmuştu, bazıları kendi hayatlarını. Yine de bazen, beklenmedik bir anda, tek bir melodi, eski bir koku ya da unutulmuş bir fotoğraf karşısında gözleri parlıyor, yıllardır sessiz kalan bir dünyanın kapısı birkaç saniyeliğine aralanıyordu.

Belki de diye düşündü Profesör Rescher, insan zihninin en büyük sırrı hatırlamak değildi. Asıl sır, hiçbir zaman tamamen kaybolmadığını sandığımız anıların, doğru anahtar bulunduğunda yeniden eve dönebiliyor olmasıydı.

Anna'nın Mezarında

Helen, mezarlığın demir kapısından içeri girerken sabah sisi henüz toprağın üzerinden tamamen çekilmemişti. Çiy damlaları mermer taşların üzerinde küçük aynalar gibi parlıyor, uzaktaki çanların sesi rüzgârın içinde yavaş yavaş eriyordu. Elindeki beyaz zambaklar ağır değildi ama ona yılların yükünü taşıyormuş gibi geliyordu.

Anna'nın mezarını bulması uzun sürmedi. İsmi uzaktan bile tanıyordu. O ismi onlarca yıl boyunca ya yüksek sesle söylemiş ya da söylememek için kendini zorlamıştı.

Yavaşça diz çöktü.

Parmaklarını soğuk mermerin üzerine koydu.

"Merhaba, Anna..."

Sesi neredeyse duyulmayacak kadar kısıktı.

"Ben geldim. Bu defa gerçekten yalnız geldim."

Bir süre konuşamadı. Sanki bütün kelimeler boğazında yıllardır bekliyor, hangisinin önce çıkacağına karar veremiyordu.

"Hatırlıyor musun? Üniversitenin bahçesinde ilk tanıştığımız günü... Sen hepimizden daha cesurdun. Ben ise hep gölgede duran kişiydim. Sen gülerdin; ben seni izlerdim. Sen insanlara inanırdın; ben insanlardan korkardım."

Rüzgâr hafifçe zambakların yapraklarını titretti.

"Sonra Sadık geldi."

Bu ismi söylerken sesi çatladı.

"Belki de her şey o gün değişti. Belki hiçbir şey değişmedi. İnsan bazen hayatının hangi gün başladığını değil, hangi gün kırıldığını daha iyi hatırlıyor."

Helen gözlerini kapattı.

"Ben seni kıskandım, Anna. Evet... Bunu sana hiç söylemedim. Senin mutluluğunu kıskandım. Senin cesaretini kıskandım. Sonra hastalığını gördüm. Hafızanın yavaş yavaş senden uzaklaşmasını izledim. İşte o gün kıskançlığım utanca dönüştü."

Bir damla gözyaşı mermerin üzerine düştü.

"Sen beni bazen hatırlıyordun, bazen tanıımıyordun. Ama ilginçtir... Unuttuğun şeylerin arasında en çok acıların kalıyordu. Bilim insanları bunu nasıl açıklıyor bilmiyorum. Ben sadece şunu gördüm: İnsan hafızasını kaybetse bile kalbi bazı şeyleri bırakmıyor."

Helen cebinden eski, sararmış bir fotoğraf çıkardı.

Üç genç insan.

Anna.

Helen.

Sadık.

Fotoğrafı mezarın üzerine bıraktı.

"Biz bu fotoğrafta hâlâ masumuz."

Sessizlik uzadı.

Sonra Helen fısıldadı.

"Ben sana bir söz vermiştim."

Sanki mezarın altındaki kadının bunu duyacağına inanıyordu.

"Sen hastanede bana bakıp anlamını bilmediğim cümleler kurarken... Bir gün ansızın elimi tuttun."

Helen gözlerini sımsıkı kapadı.

""Helen' demiştin... 'Beni yalnız bırakma.'"

Derin bir nefes aldı.

"Ben de sana söz verdim."

Rüzgâr biraz daha sert esti.

"Yıllarca hiçbir şey yapmadım. Cesaret edemedim. Kendime hep aynı yalanı söyledim. Zaman her şeyi çözer dedim. Adalet kendi yolunu bulur dedim."

Başını iki yana salladı.

"Bulmadı."

Mezara biraz daha yaklaştı.

"Sadık hep kaçtı."

"Hastalıktan kaçtı."

"Vidandan kaçtı."

"İnsanlardan kaçtı."

"Geçmişten kaçtı."

"Sonunda kendinden bile kaçtı."

Helen'in sesi artık neredeyse duyulmuyordu.

"Kaçmak bazen en büyük suç oluyor, Anna."

Uzun bir sessizlik...

Sonra dudaklarından yalnızca birkaç kelime döküldü.

"Ben de kaçtım."

Ellerini yüzüne kapattı.

Dakikalarca öyle kaldı.

Nihayet doğruldu.

Mezar taşını usulca okşadı.

"Bugün sana yalan söylemeyeceğim."

Derin bir nefes aldı.

"Türkiye'ye gittim."

Bir sessizlik.

"Onu gördüm."

Bir sessizlik daha.

"Yıllar onu yaşlandırmıştı. Ama gözleri aynıydı. İnsan bazen aynaya bakmadan da yaşlandığını anlıyor."

Helen'in dudakları titredi.

"Konuştuk."

Başka hiçbir ayrıntı vermedi.

"Çok uzun konuştuk."

Sonra başını eğdi.

"Sonrası artık yalnızca benim bildiğim bir hikâye."

Kuşlar mezarlığın ağaçlarına konmuştu.

Helen gökyüzüne baktı.

"Sana bütün gerçeği anlatmayacağım."

Çünkü bazı gerçekler anlatıldıkları anda küçülürler.

Bazıları ise susuldukça yaşamaya devam eder.

Mezar taşına son kez dokundu.

"Affet beni..."

Sesinde ilk kez bir huzur vardı.

"Belki çok geç kaldım."

"Belki yanlış yaptım."

"Belki doğru yaptım."

"Bunu artık yalnızca Tanrı biliyor."

Çantasını omzuna aldı.

Tam dönecekken yeniden durdu.

Arkasına bakmadan son kez konuştu.

"Yıllardır taşıdığım yük artık biraz hafifledi."

Ve neredeyse işitilemeyecek kadar alçak bir sesle mırıldandı:

"Sana yapılanın hesabı kapandı, Anna... Ama bunu nasıl yaptığımı kimse hiçbir zaman öğrenmeyecek. Bazı sırlar, onları taşıyan insanlarla birlikte toprağa girmelidir."

Helen ağır adımlarla mezarlıktan uzaklaştı.

Anna'nın mezarı yeniden sessizliğe gömüldü.

Rüzgâr, mezarın üzerinde unutulmuş eski fotoğrafın kenarını hafifçe kaldırdı. Fotoğraftaki üç genç insan hâlâ gülümsüyordu; sanki hayat, onları bekleyen acıları henüz yazmamıştı. Okurun elinde ise artık tek bir soru kalmıştı: Helen gerçekten ne yapmıştı? Roman, bu sorunun cevabını vermeden sona eriyordu.

Anna'nın Mezarında

Helen, mezarlığın demir kapısından içeri girerken sabah sisi henüz toprağın üzerinden bütünüyle çekilmemişti. Çiy damlaları mermer taşların üzerinde küçük aynalar gibi parlıyor, uzaktaki kilise çanlarının sesi rüzgârın içinde usulca eriyordu. Elindeki beyaz zambaklar hafifti; ama yıllardır taşıdığı yük kadar ağır geliyordu.

Anna'nın mezarını uzaktan tanıdı.

Adını sessizce okudu.

Yavaşça diz çöktü.

Parmaklarını soğuk mermerin üzerine koydu.

"Merhaba, Anna..."

Sesi neredeyse duyulmayacak kadar kısıktı.

"Yine geldim."

Bir süre sustu.

Sanki yıllardır söyleyemediği bütün cümleler aynı anda boğazına düğümlenmişti.

"Üniversitenin bahçesini hatırlıyor musun? Hepimiz gençtik. Sen hepimizden daha cesurdun. Ben ise hep arkanda yürürdüm. Sen insanlara hemen güvenirdin. Ben önce şüphe ederdim."

Dudaklarında kısa bir gülümseme belirdi.

"Belki bu yüzden seni hep hayranlıkla seyrettim."

Gülümseme hemen kayboldu.

"Belki de biraz kıskandım."

Rüzgâr zambakların yapraklarını hafifçe titretti.

"Sonra Sadık geldi."

Bu ismi söylerken sesi istemeden yavaşladı.

"Hayat bazen tek bir insanla değişmiyor. Ama bazı insanlar, değişecek olan her şeyin başlangıcı oluyor."

Helen gözlerini kapadı.

"Son yıllarında seni her ziyaret ettiğimde biraz daha eksiliyordun. Önce isimleri unuttun. Sonra tarihleri. Sonra yüzleri..."

Derin bir nefes aldı.

"Ama bazı anlar vardı..."

Başını eğdi.

"Birden gözlerinin içi aydınlanıyordu."

"Bir gün bana öyle baktın ki..."

Sanki beni değil, yıllar önceki bir günü görüyordun.

Sonra birkaç cümle söyledin.

Parça parça...

Kopuk...

Anlaması zor...

Belki hastalığın konuşuyordu.

Belki de yıllardır susturduğun bir hatıra.

O günden beri hangisinin doğru olduğunu bir an bile bilemedim.

Bir damla gözyaşı mermerin üzerine düştü.

"Beni affet, Anna..."

"Geç kaldığım için affet."

"Sustuğum için affet."

"Yanında olmadığım zamanlar için affet."

Helen cebinden eski, sararmış bir fotoğraf çıkardı.

Üç genç insan...

Anna.

Helen.

Sadık.

Fotoğrafı mezarın üzerine bıraktı.

"Bak..."

"Burada hepimiz gülümsüyoruz."

"İnsan, fotoğrafların geleceği bilmediğini görünce daha çok üzüyor."

Uzun süre konuşmadı.

Sonra yeniden fısıldadı.

"Sen hastanedeyken elimi tutmuştun."

"Bana bakmıştın."

"Ne söylemek istediğini tam anlayamamıştım."

"Belki sen de anlatamamıştın."

"Belki ben anlamak istememiştim."

Başını iki yana salladı.

"İnsan bazen gerçeği duymaktan değil, duyarsa hayatının değişeceğini bilmekten korkuyor."

Rüzgâr biraz sertleşti.

Helen mezar taşını usulca okşadı.

Ayağa kalktı.

Çantasını omzuna aldı.

Tam dönecekken yeniden durdu.

Arkasına bakmadan son kez konuştu.

"Bildiğim tek şey şu..."

"Seni hiç unutmadım."

"Ve bazı yükler, insan onları bıraksa bile yaşamaya devam ediyor."

Helen ağır adımlarla mezarlıktan uzaklaştı.

Anna'nın mezarı yeniden sessizliğe gömüldü.

Rüzgâr, mezarın üzerinde unutulmuş eski fotoğrafın köşesini hafifçe kaldırdı.

Fotoğraftaki üç genç insan hâlâ gülümsüyordu.

Sanki hayat, onlara henüz hiçbir sırrını söylememişti.

Berlin'e Dönüş

Berlin'e dönen uçak bulutların arasından ağır ağır alçalırken Karl, pencerenin dışına bakıyordu. Altında uzanan gri gökyüzü ile şehir neredeyse aynı renkteydi. Çocukluğundan beri bu manzarayı yüzlerce kez görmüştü. Ne zaman uzun bir yolculuktan dönse, Berlin onu aynı

sessizlikle karşılar; ne özlem gösterir ne de yabancılik hissettirirdi. Sanki şehir, insanlardan bağımsız yaşayan büyük bir organizmaydı. Kim gelir, kim giderdi umurunda değildi.

Bu kez farklı olan yalnızca Karl'dı.

Bodrum'dan ayrılırken yanında neredeyse hiçbir şey getirmemişti. Babasının birkaç giysisini komşusu Mehmet Bey'e bırakmış, çalışma masasındaki kitapların çoğunu olduğu gibi yerinde bırakmıştı. Samuel Beckett'in *Krapp'ın Son Bandı* da masanın üzerinde kalmıştı. Sanki o kitap artık Bodrum'daki evin sessizliğine aitti.

Yanında getirdiği tek şey, kahverengi deri çantasının iç cebinde duran ince, krem rengi bir zarftı.

Babasının mektubu.

Onlarca yıl boyunca konuşulmayan bir sırrı, birkaç sayfalık el yazısına sığdırmaya çalışan mektup...

Uçuş boyunca onu bir kez bile çıkarmadı.

Okumaya cesaret edemediği için değil.

Artık ezbere bildiği için.

Her cümlesi zihninde yeniden yeniden okunuyordu.

"Sevgili Karl..."

Hayır.

"Sevgili Yunus..."

Karl gözlerini kapadı.

İki isim...

Sanki iki ayrı hayat.

Uçak piste dokunduğunda metal gövdede hissedilen hafif sarsıntı onu düşüncelerinden kopardı. Yolcular telefonlarını açmaya, kemerlerini çözmeye başlamıştı. Kabinde tanıdık bir telaş yayıldı. Karl ise herkes çıktıktan sonra ayağa kalktı. Acele etmedi. Hayatında ilk kez döndüğü şehir ona gerçekten yabancı görünüyordu.

Havalimanından çıktığında serin bir rüzgâr yüzüne çarptı.

Berlin yazı, Bodrum'un güneşine hiç benzemiyordu.

Taksi, Tiergarten'ın ağaçlarının arasından ilerlerken Karl camdan dışarı baktı. Bisikletliler, tramvaylar, sabah işe yetişmeye çalışan insanlar... Şehir hiçbir şey olmamış gibi kendi düzenini sürdürüyordu.

Oysa birkaç gün önce babası öldürülmüştü.

İnsan bazen dünyanın yas tutmasını bekliyordu.

Ama dünya, kimsenin ölümünü uzun süre hatırlamıyordu.

Taksi, Charité'nin tarihi binalarının önünde durdu.

Karl birkaç saniye inmeden bekledi.

Kapıya baktı.

Yıllardır neredeyse her sabah geçtiği giriş, bugün ilk kez yabancı bir binanın kapısı gibi görünüyordu.

İçeri girdiğinde koridorlarda aynı tanıdık sesler yankılanıyordu.

Uzakta çalışan santrifüjlerin uğultusu...

Laboratuvar kapılarının otomatik kilit sesleri...

Koridordan geçen doktora öğrencilerinin Almanca ve İngilizce karışık konuşmaları...

Kahve makinesinin buharı...

Hiçbir şey değişmemişti.

Resepsiyondaki görevli onu görünce gülümsedi.

"Tekrar hoş geldiniz, Profesör Karl."

Karl da gülümsedi.

Ama kendi gülümsemesini yabancı buldu.

Asansör üçüncü kata çıkarken paslanmaz çelik kapıda yansıyan yüzüne baktı.

Son birkaç gün içinde saçları beyazlamamıştı.

Yüzünde yeni çizgiler oluşmamıştı.

Ama gözleri...

Gözlerinde daha önce hiç görmediği bir yorgunluk vardı.

Laboratuvarın kapısını açtığında tanıdık koku onu karşıladı.

Etanol.

Temizlik maddeleri.

Soğutucuların metal kokusu.

Elektronik cihazların hafif sıcaklığı.

Bir zamanlar ona güven veren bu düzen, şimdi tuhaf bir mesafe yaratıyordu.

Masası bıraktığı gibiydi.

Bilgisayar ekranı kapalı.

Yan tarafta okunmayı bekleyen makaleler.

Not defteri.

Mikroskobun yanında unutulmuş bir kahve kupası.

Karl çantasını sessizce masanın üzerine bıraktı.

Fermuarı açtı.

İçinden yalnızca tek bir şey çıkardı.

Babasının mektubu.

Onu masanın tam ortasına yerleştirdi.

Masanın üzerindeki bütün bilimsel makaleler, grafikler ve deney planları bir anda ikinci plana itilmişti. Sanki odanın ağırlık merkezi değişmişti.

Karl uzun süre mektuba baktı.

Sonra bilgisayarını açtı.

Ekrana onlarca elektronik posta düştü.

Yeni deney sonuçları.

Hakem değerlendirmeleri.

Konferans davetleri.

Bir doktora öğrencisinin tez taslağı.

Hepsini sırayla açtı.

Hepsini birkaç satır okudu.

Hiçbirini gerçekten okuyamadı.

Zihni sürekli aynı cümleye dönüyordu.

"Sana bunları ben öldükten sonra okuyacağını bilerek yazıyorum."

Bilgisayar ekranında yeni yayımlanmış bir makalenin başlığı duruyordu.

Bellek oluşumunda hipokampal ağların yeniden düzenlenmesi...

Karl başlığı birkaç kez okudu.

Sonra pencereye döndü.

Berlin'in gri gökyüzü laboratuvarın camlarına yansiyordu.

Hayatını insan belleğinin nasıl çalıştığını anlamaya adanmıştı.

Sinapsların nasıl güçlendiğini biliyordu.

Nöronların nasıl bağlantı kurduğunu biliyordu.

Anıların nasıl kodlandığını biliyordu.

Ama şimdi masasında duran birkaç sayfalık mektup, yıllardır bildiğini sandığı bütün bilgilerden daha ağır geliyordu.

Belki de insanın çözemediği en büyük bilmece, beynin nasıl hatırladığı değil; ailesinin kendisinden neleri sakladığıydı.

Karl bilgisayar ekranını kapattı.

Laboratuvarda cihazlar çalışmaya devam ediyordu.

Veriler toplanıyordu.

Deneyler sürüyordu.

Bilim, her zamanki gibi sessiz ve sabırlı ilerliyordu.

Ama Karl, ilk kez, laboratuvara yalnızca bir bilim insanı olarak değil, geçmişi tarafından sorgulanmaya başlamış bir oğul olarak dönmüştü.

Bilimin Sınırında

Ertesi sabah Karl, her zamankinden daha erken laboratuvara geldi. Koridorlar henüz boştu. Temizlik görevlilerinin metal kovaları koridorun sonunda yankılanıyor, laboratuvarların kapıları birer birer açılıyordu. Charité'nin sabahları kendine özgü bir sessizliği vardı. Bu sessizlik, gün boyunca duyulacak konuşmaların, deneylerin ve tartışmaların habercisiydi.

Beyaz önlüğünü giydi.

Masasının üzerinde duran babasının mektubuna kısa bir an baktı.

Sonra onu çekmeceye kaldırdı.

Şimdilik...

Onu yeniden okumaya cesaret edemiyordu.

Bugün yeniden bilim insanı olmaya çalışacaktı.

Deney odasına geçtiğinde doktora öğrencileri çoktan hazırlıklara başlamıştı. Bilgisayar ekranlarında beyin görüntüleri sıralanıyor, fonksiyonel MR verileri yeni analizlerden geçiriliyordu. Başka bir masada ise psilosibin uygulanan gönüllülere ait nöropsikolojik test sonuçları karşılaştırılıyordu.

Karl ekranlardan birine yaklaştı.

Renkli beyin haritaları...

Kırmızı, sarı ve mavi bölgeler...

Ön singulat korteks.

Hipokampus.

Varsayılan mod ağı...

Yıllardır baktığı görüntülerdi bunlar.

Bir zamanlar ona insan zihninin gizli dilini anlatıyorlardı.

şimdi ise yalnızca renklerden ibaret görünüyorlardı.

Araştırma grubunun en genç üyelerinden biri heyecanla yanına geldi.

"Profesör, son analizler tamamlandı. Psilosibin sonrasında bağlantısallıkta beklediğimiz artışı yine görüyoruz."

Karl ekrana baktı.

Grafikler kusursuzdu.

İstatistiksel anlamlılık sınırlarının çok üzerindeydiler.

Bilim açısından her şey olması gerektiğı gibiydi.

Fakat zihni istemeden başka bir güne gitti.

Annesinin son ayları...

O küçük hastane odası...

İzinler alındıktan sonra gerçekleştirilen dikkatli klinik uygulama...

Psilosibin verildikten sonra geçen uzun sessizlik...

Ve sonra...

Anna'nın gözlerinin birden aydınlanması.

O bakışı laboratuvardaki hiçbir grafik açıklayamıyordu.

Evet...

Nöronal bağlantılar güçlenmiş olabilirdi.

Bazı ağlar yeniden etkinleşmiş olabilirdi.

Ama annesinin bir an için yıllar öncesine dönmüş gibi görünmesini...

Sesindeki değişimi...

Yüzündeki şaşkınlığı...

Ve en önemlisi, söylediği o birkaç anlaşılmaz cümleyi...

Hangi istatistik açıklayabilirdi?

Karl, ekranın karşısında uzun süre sessiz kaldı.

Belki de bilimin en büyük sorunu, ölçebildiği şeylerle sınırlı olmasıydı.

Tam o sırada kapısı hafifçe çalındı.

İçeri Jonas girdi.

Elinde iki dergi vardı.

"Berlin'e döndüğünü duydum."

Karl başını salladı.

Jonas masaya yaklaşarak dergilerden birini uzattı.

"Bu sabah yayımlandı."

Kapakta büyük harflerle şu başlık yazıyordu:

"İleri Evre Alzheimer Hastalarında Psilosibin Sonrası Geçici Bilişsel Açıklık: Yeni Bulgular ve Tartışmalar."

Karl dergiyi aldı.

Makaleyi yazan isimleri tanıyordu.

Araştırma sonuçları, kendi laboratuvarlarının elde ettiği bulgularla büyük ölçüde örtüşüyordu.

Bilim ilerliyordu.

Yavaş ama kararlı adımlarla...

Jonas ikinci dergiyi de masaya bıraktı.

Bu kez bilimsel bir dergi değildi.

Almanya'nın saygın kültür ve düşünce dergilerinden biriydi.

Kapakta tek bir cümle yer alıyordu:

"Unutulmuş Psikedelikler: Almanya'nın Sessiz Tarihi."

Karl ilgisizce sayfaları çevirmeye başladı.

Birkaç sayfa sonra parmakları durdu.

Fotoğrafa uzun süre baktı.

Siyah beyaz...

Yaklaşık yirmi yaşlarında genç bir adam...

Yüzündeki ciddi ifade tanıdıktı.

Altındaki isim ise daha da tanıdıktı.

Dedesi.

Karl'ın dedesi.

Yıllarca disiplinli, akılcı ve geleneklerine bağlı bir öğretmen olarak tanıdığı adam.

Makaleyi okumaya başladı.

1950'li yılların sonunda Almanya'nın çeşitli kentlerinde, savaşın yıkımından çıkmaya çalışan genç entelektüeller arasında küçük psikedelik araştırma çevreleri oluşmuştu. Bunların bir bölümü bilimsel merak taşıyor, bir bölümü ise mistik geleneklerle modern psikolojiyi birleştirmeye çalışıyordu.

Dedesi Avukat Friedrich König'in adı, bu çevrelerden biriyle birlikte anılıyordu.

Karl satırları yavaş yavaş okumaya devam etti.

Grubun üyeleri yalnızca mantar deneyimleriyle ilgilenmiyordu.

Amazon kökenli şamanik ritüelleri, Meksika'daki mazatek uygulamalarını ve bilinç durumlarının kültürel yorumlarını da inceliyorlardı.

Makalenin ilerleyen sayfalarında daha şaşırtıcı bir ayrıntı vardı.

Grubun bazı üyeleri, etkinin sürdüğüne inandıkları eski ritüelleri yeniden canlandırmaya çalışmış; mantar kullanan kişilerin idrarlarının içildiği sembolik uygulamalara da katılmışlardı. Makale bunun bilimsel bir yöntem değil, dönemin ezoterik arayışlarının sıra dışı örneklerinden biri olduğunu özellikle vurguluyordu.

Karl sayfayı yavaşça kapattı.

Oturduğu sandalyeye yaslandı.

Çocukluğunda dedesi ona hep Büyük Karl'dan söz etmişti.

Disiplinden...

Akıldan...

Tarihten...

Şimdi ise aynı adamın gençliğinde, bilincin sınırlarını anlamaya çalışan tuhaf bir topluluğun içinde bulunduğunu öğreniyordu.

Karl pencereye yöneldi.

Berlin'in gri gökyüzü laboratuvarın camlarına yansıyordu.

Birkaç gün önce Bodrum'da babasının mektubunu okumuştı.

Şimdi ise dedesinin hiç bilmediği bir hayatıyla karşı karşıyaydı.

Bir kuşak sırlarını susarak taşımıştı.

Diğer kuşak onları bilimle çözmeye çalışıyordu.

Ama belki de ikisi de aynı bilinmezliğin etrafında dolaşıyordu.

Karl yavaşça kendi kendine mırıldandı:

"Bilim ile hurafe arasında sandığımdan çok daha ince bir çizgi varmış."

Bu cümleyi söyler söylemez durdu.

Belki de yanıldığı şey buydu.

Çizgi hiçbir zaman bilim ile hurafe arasında değildi.

Çizgi, insanın anlam arayışı ile kesinlik arzusu arasındaydı.

Ve o çizginin tam ortasında, artık yalnızca bir nörobilimci değil; babasının, annesinin ve dedesinin hatıraları arasında yönünü bulmaya çalışan bir torun olarak duruyordu.

Hatırlanan

Gece yarısını çoktan geçmişti.

Charité'nin uzun koridorları gündüzün telaşından arınmış, neredeyse manastır sessizliğine bürünmüştü. Uzaktan yalnızca havalandırma sisteminin düzenli uğultusu duyuluyor, ara sıra bir laboratuvar cihazının kısa uyarı sesi sessizliği ince bir çizgi gibi bölüyordu.

Karl odasının kapısını içeriden kapattı.

Bugün herkes gitmişti.

Yalnız kalmak istiyordu.

Masasının üzerini yavaşça boşalttı.

Sonra çekmeceleri tek tek açtı.

İlk olarak küçük bir dijital kayıt cihazını çıkardı.

Annesi Anna'nın psilosibin uygulaması sırasında alınan ses kayıtları...

Dosya adını görünce parmakları birkaç saniye hareketsiz kaldı.

Sonra babasının mektubunu çıkardı.

İnce krem renkli zarf...

Artık kat yerleri eskimeye başlamıştı.

Daha sonra eski aile fotoğrafını masaya koydu.

Üç genç insan...

Anna...

Helen...

Sadık...

Henüz hayatın kendilerine hazırladığı sınavlardan habersiz gülümsüyorlardı.

En son da dedesi hakkındaki dergiyi bıraktı.

Dört nesne...

Dört farklı hikâye...

Karl uzun süre onlara baktı.

Hayatı boyunca gerçekleri laboratuvar düzeni içinde aramıştı.

Her deneyin bir hipotezi olurdu.

Her hipotezin sınanabilir bir sonucu...

Her sonucun da istatistiksel bir anlamı...

Ama masasında duran dört nesne, aynı aileye ait olmalarına rağmen birbirleriyle uyuşmayan dört ayrı gerçeği anlatıyordu.

Bilgisayarını açtı.

Anna'nın ses kaydını dinlemeye başladı.

İlk dakikalarda yalnızca nefes alışları duyuluyordu.

Ardından tanıdık ses...

Kırılgan...

Yorgun...

Ama zaman zaman şaşırtıcı biçimde berrak...

Karl gözlerini kapattı.

Annesinin sesi laboratuvarın sessizliğini doldurdu.

"...Helen..."

Uzun bir sessizlik...

"...Kapıyı..."

Ses boğuklaştı.

"...Kapıyı kapatma..."

Karl kayıt cihazını durdurdu.

Bu cümleyi yüzlerce kez dinlemişti.

Hâlâ aynı yerde duruyordu.

Ne tam anlaşılırdı...

Ne de unutulabilirdi.

Sonra babasının mektubunu açtı.

İlk satırı artık ezbere biliyordu.

"Sevgili Karl..."

Hayır...

Artık bu satırı başka türlü okuyordu.

"Sevgili Yunus..."

Babası ona iki isim bırakmıştı.

Biri dünyanın bildiği...

Diğeri yalnızca ailesinin fısıldadığı...

Karl mektubu yavaşça kapattı.

Fotoğrafı eline aldı.

Üç genç insan...

Acaba hangisi daha çok değişmişti?

Sadık mı?

Helen mi?

Yoksa hafızasını kaybeden Anna mı?

Belki de hiçbiri.

Belki değişen yalnızca onları hatırlayan insanlardı.

Dergiyi yeniden açtı.

Dedesinin gençlik fotoğrafı...

Hayatı boyunca disiplinin simgesi olarak gördüğü adam...

Oysa gençliğinde, bilincin sınırlarını anlamak için bilimle mistisizmin birbirine karıştığı toplantılara katılmıştı.

Karl istemsizce gülümsedi.

Çocukken dedesi ona hep Büyük Karl'ı anlatırdı.

Şarlman'ı...

İmparatorluğu...

Aklı...

Düzeni...

Şimdi ise aynı adamın, onlarca yıl önce yarı mistik tartışmaların içinde yer aldığını öğrenmişti.

Hayat ne tuhaf halkalar çiziyordu.

Dedesi aynı molekülü kutsal bir kapı gibi görmüştü.

Karl ise onu laboratuvarında nörotransmitter düzeyinde inceliyordu.

Aynı madde...

İki farklı dünya...

Belki de insanlık hiçbir zaman yalnızca birini seçememişti.

Bilgisayar ekranında beyin ağlarını gösteren üç boyutlu görüntüler dönmeye devam ediyordu.

Renkler birbirine bağlanıyor, sonra yeniden ayrılıyordu.

Karl birden fark etti.

Sinir ağları ile aileler birbirine şaşırtıcı ölçüde benziyordu.

Hiçbir bağlantı tek başına anlam taşımıyordu.

Anlam, yalnızca bütün ağ görülebildiğinde ortaya çıkıyordu.

Babası...

Annesi...

Helen...

Dedesi...

Kendi...

Her biri aynı ağın dğđmleriydi.

Ama her dğđm, geğmişi farklı biçimde hatırlıyordu.

Sadık için hakikat, sessiz kalmaktı.

Anna için hakikat, hastalığın karanlığında bir anlığına yeniden gđrđnmđřtđ.

Helen için hakikat, đmrđ boyunca taşıdığı bir suçluluktu.

Dedesi için hakikat, genđlik yıllarında peşine dđřtđđđ bilinđ arayışıydı.

Peki...

Kendisinin hakikati neydi?

Karl ilk kez o gece bunun cevabını bilmediğini kabul etti.

Babasının katilinin kim olduğunu đđrenmek elbette đnemliydi.

Fakat artık onu asıl rahatsız eden soru bu değildi.

Cinayet bir gđn řđzđlebilirdi.

Polis dosyaları kapanabilirdi.

Mahkemeler karar verebilirdi.

Ama hiçbir mahkeme, Anna'nın o gđn gerđekten neyi hatırladığını sđyleyemezdi.

Hiçbir bilirkişi, Helen'in yıllarca neden sustuğunu ağıklayamazdı.

Hiçbir bilimsel makale, Sadık'ın neden oğluna gizlice "Yunus" adını verdiğini tam anlamıyla řđzemeyecekti.

Karl derin bir nefes aldı.

Hayatı boyunca belleği araştırmıştı.

şimdi ise ilk kez belleğin yalnızca beynin içinde yaşamadığını hissediyordu.

Bellek...

Mektuplarda yaşıyordu.

Fotoğraflarda...

Suskunluklarda...

Pışmanlıklarda...

İsimlerde...

Ve bazen, nesiller boyunca hiç konuşulmadan aktarılan kđđđk sırların içinde.

Masasının üzerindeki dört nesneye son kez baktı.

Bir mektup...

Bir ses kaydı...

Bir fotoğraf...

Bir dergi...

Dördü de aynı aileyi anlatıyordu.

Ama hiçbirinin anlattığı hikâye birbirinin aynısı değildi.

Karl bilgisayar ekranını kapattı.

Laboratuvar karanlığa gömüldü.

Camdan dışarı baktığında Berlin uykudaydı.

Bir an için Bodrum'u düşündü.

Sonra annesini.

Sonra babasını.

Sonra çocukken nedenini bilmeden dönüp baktığı o tek sözcüğü...

Yunus...

O gece Karl ilk kez şunu anladı:

Geçmiş, yıllarca sessizce bekliyor; zamanı geldiğinde ise kendi tanıklarını seçerek insanı yavaş yavaş yeniden yazıyordu.

Ve belki de bu yüzden, hayatta gerçekten unutulmuş hiçbir şey yok ama yalnızca hatırlanacağı zamanı bekleyen hayatlar vardı.